Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

Reede, 5. mai 1978
Nr. 105
(8633)
XXXI aastakäik
Hind 2 kop.

Edasi

EKP Tartu Linnakomitee, EKP Tartu Rajoonikomitee, Tartu Linna Rahvasaadikute Nõukogu ja Tartu Rajooni Rahvasaadikute Nõukogu häälekandja

Seltsimees L. I. Brežnev sõitis Saksa FV-sse

NLKP Keskkomitee peasekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees L. I. Brežnev sõitis Saksa FV presidendi W. Scheeli ja Saksa FV liidukantsleri H. Schmidti kutsel 4. mail Moskvast Saksa Föderatiivsesse Vabariiki ametlikule visiidile.

Koos seltsimees L. I. Brežneviga sõitsid Saksa FV-sse NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu välisminister A. A. Gromõko, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja N. A. Tihhonov, väliskaubandusminister N. S. Patolitšev, tsiviillennundusminister B. P. Bugajev, NLKP Keskkomitee peasekretäri abid A. M. Aleksandrov ja A. I. Blatov, NLKP Keskkomitee osakonnajuhataja L. M. Zamjatin ja NSV Liidu välisministri asetäitja A. G. Kovaljov.

Nõukogude Liidu riigilippudega ehitud Vnukovo lennuväljal olid seltsimees L. I. Brežnevit saatmas NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmed J. V. Andropov, V. V. Grišin, A. P. Kirilenko, A. N. Kossõgin, K. T. Mazurov, A. J. Pelše, M. A. Suslov ja D. F. Ustinov, NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaadid P. N. Demitšev, V. V. Kuznetsov, B. N. Ponomarjov, M. S. Solomentsev ja K. U. Tšernenko, NLKP Keskkomitee sekretärid I. V. Kapitonov, M. V. Zimjanin, J. P. Rjabov ja K. V. Russakov, NLKP Keskkomitee liikmed V. F. Maltsev, G. S. Pavlov, G. E. Tsukanov ja N. A. Štšolokov, NLKP Keskkomitee liikmekandidaadid M. P. Georgadze, S. K. Tsvigun ja G. K. Tsinev, NLKP Keskrevisjonikomisjoni liikmed A. Barkauskas ja J. M. Tšurbanov, NSV Liidu välisministri esimene asetäitja G. M. Kornijenko, NLKP Keskkomitee peasekretäri abi V. A. Golikov ja NLKP Keskkomitee peasekretäri referent J. M. Samoteikin.

Saatjate hulgas olid Saksa FV ajutine asjur NSV Liidus H. Baerendonck ja Saksa FV saatkonna diplomaatilised töötajad.

(TASS)

Seltsimees L. I. Brežnev saabus Saksa FV-sse

BONN, 4. 5. (TASS-i erikorresp.). Saksa FV presidendi W. Scheeli ja Saksa FV liidukantsleri H. Schmidti kutsel saabus täna Saksa Föderatiivsesse Vabariiki ametlikule visiidile NLKP Keskkomitee peasekretär, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees L. I. Brežnev.

Koos L. I. Brežneviga saabusid Saksa FV-sse teda sõidul saatvad NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NSV Liidu välisminister A. A. Gromõko, NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja N. A. Tihhonov, väliskaubandusminister N. S. Patolitšev, tsiviillennundusminister B. P. Bugajev, NLKP Keskkomitee peasekretäri abid A. M. Aleksandrov ja A. I. Blatov, NLKP Keskkomitee osakonnajuhataja L. M. Zamjatin ja NSV Liidu välisministri asetäitja A. G. Kovaljov.

Köln-Bonni lennujaamas lehvisid NSV Liidu ja Saksa FV riigilipud. Saksa FV riigipiirist alates saatis lennukit hävitajate aueskort.

Lennukitrepi juures olid Leonid Iljitš Brežnevit vastu võtmas Walter Scheel, Helmut Schmidt ja NSV Liidu suursaadik Saksa FV-s V. M. Falin.

Vastuvõtjate hulgas viibisid Saksa FV liidukantsleri asetäitja ja välisminister H.-D. Genscher, riigiminister liidukantsleri ametkonnas H.-J. Wischnewski, riigisekretär, liidupresidendi ametkonna juht P. Frank, riigisekretär, liidukantsleri ametkonna juht M. Schüler, riigisekretär, Saksa FV valitsuse ajakirjandus- ja informatsiooniametkonna juht K. Belling, välisministeeriumi riigisekretär H. van Well, Bonni ülemlinnapea G. Steger ja Saksa FV suursaadik NSV Liidus H.-G. Wieck.

Saksa FV president ja liidukantsler tervitasid soojalt kõrget külalist Nõukogudemaalt ja teda saatvaid ametlikke isikuid.

Mängiti Nõukogude Liidu ja Saksa FV riigihümni. L. I. Brežnevi saabumise auks anti rahvastesaluut. L. I. Brežnev ja W. Scheel möödusid auvahtkonna rivi eest.

L. I. Brežnev astus teda vastu võtma tulnud NSV Liidu saatkonna ja teiste Saksa FV-s olevate Nõukogude asutuste töötajate ja ajakirjanike juurde ning tervitas neid soojalt. Lapsed tõid Leonid Iljitšile lilli.

Vastuvõtutseremoonia oli lõppenud. L. I. Brežnev ja W. Scheel istusid autosse. Mootorratturite saatel suundus korteež Bonni-lähedasse Gymnichi lossi, residentsi, mis on antud Nõukogude külaliste käsutusse nende Saksa FV-s viibimise ajaks.

Raamatud, mis kasvatavad võitlejaid

3. mail toimus Valgevenemaa pealinnas vabariigi ja Valgevene sõjaväeringkonna ideoloogiaaktiivi koosolek, mis oli pühendatud L. I. Brežnevi meenutustele «Väike maa» ja «Taassünd» ning neist tulenevatele aktiivi ülesannetele.

NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaat, Valgevenemaa KP Keskkomitee esimene sekretär P. Mašerov märkis, et need teosed toovad tohutu jõuga esile nõukogude rahva sõja- ja töökangelasteo suuruse ning aegumatu tähtsuse. Nende tõeliselt haarava mõju jõud seisneb suures tões, selles, et nende eredate dokumentide iga leheküg ja iga rida kõneleb vankumatu komissari, sõjakangelase kogemustest, kes käis läbi rasked sõjateed alates esimesest kogupaugust kuni võiduka saluudini. Neis on leidnud kajastust taastamisperioodi töödest vahetult osavõtnu kogemused ning silmapaistva poliitika- ja riigitegelase tarkus.

Sõnavõtjad märkisid, et seltsimees L. I. Brežnevi raamatute «Väike maa» ja «Taassünd» ilmumine on saanud meie maa ühiskondlik-poliitilise elu suursündmuseks. Nad on esile kutsunud sügava huvi miljonite nõukogude inimeste ja välismaa lugejate hulgas. Need on teosed nõukogude inimeste võimsast jõust, kes niihästi sõjas kui ka rahulikus töös ilmutavad vääramatut ustavust sotsialistlikule isamaale ja kommunismiideaalidele. Neis kujutatud kangelaslikkuse ja kodanikukohuse näited aitavad kasvatada kommunismiehitajate noort põlvkonda.

Koosolekul võeti suure entusiasmiga vastu tervituskiri seltsimees L. I. Brežnevile.

(TASS)

*

4. mail toimus Tallinnas ideoloogiatöötajate vabariikliku aktiivi koosolek seltsimees L. I. Brežnevi raamatute «Väike maa» ja «Taassünd» põhjal. Sellest võtsid osa armee ja laevastiku poliittöötajad.

(ETA)

Südamlikud õnnitlused

Seltsimehed L. I. Brežnev ja A. N. Kossõgin saatsid Nurh Muhammed Tarakile telegrammi, milles teda südamlikult õnnitletakse tema valimise puhul kõrgetele kohtadele — Afganistani Demokraatliku Vabariigi Revolutsiooninõukogu esimeheks ja valitsuse juhiks — ning soovitakse talle suurt edu tema tegevuses afgaani rahva hüvanguks, Afganistani rahvusliku ja sotsiaalse progressi huvides.

«Avaldame kindlat veendumust,» öeldakse telegrammis, «et Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi ja Afganistani Demokraatliku Vabariigi vahel hakkavad arenema ja süvenema tugev sõprus ja viljakas igakülgne koostöö võrdsuse, heanaaberlikkuse, rahvuslikust suveräänsusest lugupidamise ja teineteise siseasjadesse mittesekkumise alusel.

(TASS)

Lugejaga vestleb

AJAKIRJANIK

Täna on ajakirjanduspäev. Seega on mõistetav, miks tänane jutt tohib tulla niisugune, pooleldi isiklik. Olen tähele pannud, et oma tähtpäevadel kirjutavad samamoodi ka kaevurid ja tankistid.

Minu tööpäev algab vahulöömisega. Enne paremale põsele, siis vasakule. Nii et päris alguses, kui peeglist enda peegeldust vaatan, paistan ma kaunis vahune välja. Tõmban žiletiteraga põsepooled puhtaks (alguses parema, siis pahema) ja näen: päris ilus ja parajalt paks ajakirjanik tuli selle vahu varjust välja! Ühel ajakirjanike kokkutulekul oli loosungisõnadesse valatud: paks ajakirjanik, hea ajakirjanik. Niisuguse loosungiga võib rahul olla, nõndasama kõigile tuntud ütlemistega, et üldiselt on paksukesed heasüdamlikud ja optimistid.

Ja miks ei peakski ma heasüdamlik olema? Sest nende paljude aastate jooksul (kui aastapoisse viis), need poisid on ju kõik minu vastuvõetud. Mis seal imet?»

Tõesti — mis seal imet? Naised on kesa kündnud, naised on püssi kandnud, imet ei sealgi midagi, et nad lapsi ilmale kannavad ja vastu võtavad. Ajakirjaniku asi on see meelde jätta ja head õpetused õpetuseks võtta.

Et olen kokku puutunud nii paljude heade inimestega, see on hea. Aga natuke on ta ka halb — see on minusse vorminud mõtteviisi, et siin ilmas ei elagi halbu inimesi. See mõtteviis hoiab mind täiesti tuntavalt eemal kriitika kirjutamisest, see mõtteviis sunnib mind täiesti tuntavalt arvestama uusi ja vanu tutvusi, see mõtteviis annab mulle õiguse endast arvata: ma ei ole eriti printsipiaalne. Ses viimases mõttes kadestan väga põlluvalitsuse peaagronoomi Johann Ruusi, kes kõigi oma alluvate ja tuttavate agronoomide peale nii põhimõttekindlalt ke juurde kirjutada, siis kokku kakskümmend), mil olen ajakirjanikuametit pidanud, olen kokku puutunud ju peaaegu ainult heade inimestega. Oma eeskujuga on nad mulle head ja ainult head õpetanud ning paarikümneaastase õpiajaga lausa peab inimesele midagi külge jääma. Kui ma kaks aastat tagasi Võõpstes (siis veel Võõbstes) Mahta-tädi juures ajutine kostiline olin, õpetas ta mulle peaaegu selgeks kaerakile (-kiisli) tegemise. Mul on väga kahju, et ma ei saanud juures olla, kui Mahta-tädi võttis vastu naabri nooriku tillukese tite. Meie ajal on kodune titesünnitamine juba imeasi (ma ei hakka rääkima Võõpstes sündinud üksikasju), mind huvitas väga:

«Kust te, Mahta-tädi, selle julguse võtsite, kuidas te hakkama saite?»

Ja Mahta-tädi naeris siis, — oi, ta naeris. Naeris, et vesi voolas silmist ning rääkis üksikuid üksikasju. Ja kui see naer siiski ükskord otsa sai, ütles Mahta-tädi:

«Need... (Mahta-tädi nimetas poiste nimed ja arvu, vist oli põrkida mõistab. Mina nii ei saa — paksukesed on heasüdamlikud ja optimistid.

Kas ma siis üldsegi pole norija inimene? Olen küll, ja kujutage ette, pooleldi ühiskondlikus korras. Sest oma ametinime tõttu kuulun ma näiteks rajooni rahvakontrollikomiteesse, olen rajooni põllutööde operatiivstaabi liige ja olen olnud ka rajooni rahvamaleva staabi liige. Ükski neist kolmest ei ole paasilitamise peal väljas. Võite ise arvata...

Kas ma olen teinud vigu? Olen küll, kuid väga vähe ja väga väikesi (enda teada). Viimane endale teada olev viga on, et kirjutasin Läänemetsa jutu sisse kartuli «Ere» asemel «Here». Mul on kodumurde tõttu nõrkusi h-tähega, tahan hobuse vägisi kirjutada o-ga ja selle hirmuga topingi h-tähte sinna, kuhu teda tarvis pole. Kui «Ereda» peale mõtlema hakkasin, oli juba hommik ja leht trükitud.

Niisuguseid enda teada väikesi vigu on juhtunud ennegi ja päris selge, et juhtub veel. Ma kahetsen sügavalt neid patte ja patukesi, kuid teen ka eteheiteid lugejaile, et nad peaaegu mitte ükski kord ei ole mulle kirjutanud või helistanud:

«Kuule, see on sul viltu.»

See või mingi põhimõttelisemgi asi, sest südamlikemate vestluste ajal on mõnikord tulnud kuulda:

«Kuule, selle mehe kuldasid sa väga üle.»

Ma tahan, et lugeja igast ajakirjaniku eksimisest ajakirjanikule teada annaks. Just eksimisest, sest eksimine, eksimisest teada saamine on see, mis õpetab, sunnib tähelepanelikkusele. Kui keegi kiidukirja saadab või kiidujuttu räägib, on sellest väga vähe kasu, sest enam-vähem iga ajakirjanik tikub selletagi arvama, et just nimelt tema kirjutab kõigist kõige paremini.

Ma arvan, et lugeja ei tohiks ajakirjanikku nii hellitada, nagu ta praegu hellitab, ma tahan, et lugeja ütleks ajakirjanikule näkku. Sest muidu me kasvamegi niisugusteks parajalt paksukesteks nagu olen seda mina.

Nõnda, nüüd on põsepooled vahust puhtad ning võib pidupäevale otsa vaadata...

Missugune ma olen?

Maja Nõukogude väljakul

Paljudes Moskva arhiivides on suure teadusliku ning ajaloolise väärtusega dokumente ja käsikirju. Südalinnas Mossoveti hoone vastas asub varamu, kus säilitatakse Lenini kirjapärandit ja dokumente.

Tagasihoidliku välisilmega majal on silt: NLKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Instituudi Partei Keskarhiiv. Selles majas peitub suurim kollektsioon Vladimir Iljitš Lenini käsikirju — üle 31 000 nimetuse. Siin on tema teoste, konverentside ja nõupidamiste ettekannete, mitmesuguste otsuseprojektide käsikirjad. Kogutud on Lenini käega kirjutatud sedelid, kirjad, tema allkirja kandvad dokumendid, tema märkusi sisaldavad raamatud, sajad tsitaadid ja väljakirjutused, mandaadid, artiklid, tõendid.

Erilise osa Lenini fondist moodustavad foto-, filmi- ja helisalvestised. Ajavahemikust 1874—1923 on säilinud ning arhiivi jõudnud 396 fotot. Filmikroonikud on Leninist talletanud 874 meetrit filmilinti, kõik võetud pärast Oktoobrirevolutsiooni. Tema kõnedest on salvestatud 24. Mitmed neist on kahjuks tehniliselt ebatäiuslikud või halvasti säilinud.

31. märtsil 1923 võeti Moskva parteikonverentsil vastu otsus luua V. I. Lenini Instituut. VK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo otsusega 29. novembrist 1923 tunnistati V. I. Lenini Instituut ainukeseks Lenini pärandit säilitama volitatud asutuseks. Ametlik avamine oli mais 1924.

31. märtsil 1931 ühendati V. I. Lenini Instituut K. Marxi ja F. Engelsi Instituudiga. Sellest ajast peale on Partei Keskarhiivis fond nr. 2: Lenini käsikirjad ja dokumendid.

Selle fondi varajasim dokument pärineb 1881. aastast — Simbirski gümnaasiumi teise klassi õpilaste nimekiri koos Volodja Uljanovi allkirjaga.

Üle viie tuhande säilitusüksuse kuulub revolutsioonieelsesse ajajärku. Tuhat Lenini poolt kirjutatud dokumenti on võõrkeeltes.

Lenini käsikirjaliste materjalide tarvis ehitatud arhiivihoone avati 21. jaanuaril 1927. Neljakorruselises hoones on hoidla, mille seinteks kulus 64 tonni terast. Ruumis on püsiv temperatuur (17°—18°) ja püsiv õhuniiskus. Käsikirju säilitatakse erikonteinerites. Kõigist originaalidest on koopiad.

Arhiivi arvukates fondides talletatakse ka Lenini võitluskaaslaste dokumente ja mälestusi. Ühtlasi on siin viiuldajast revolutsionääri, eestikeelse Peterburi sotsiaaldemokraatliku ajalehe «Edasi» (1904) asutaja Eduard Sõrmuse mälestused Leninist.

Partei Keskarhiivis hoolitsetakse väga Lenini käsikirjaliste materjalide ning dokumentide ennistamise ja säilitamise eest. Eriti suuri teeneid on fotode, filmide ja fonoteegi hoidjatel. Tänu neile on nüüd kõigi kasutada mitmed kõned, fotoalbumid, kogumikud.

Poolsada aastat tagasi rajatud hoone on kitsaks jäänud. Partei Keskarhiiv saab juurdeehitise. 100 lugejakohaga saali asemele tuleb 320-kohaline. Eriline rõhk on pandud hoidlate ajakohasele väljaehitusele, ennistajate tööruumide laiendamisele. Uue hoone valmides on Partei Keskarhiivi hoidlad kaks ja pool korda avaramad.

VALTER TOOTS

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumis

Teenete eest kirjastustegevuses ja eesti nõukogude kultuuri edendamisel andis Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium 4. mail Eesti NSV teenelise kultuuritegelase aunimetuse järgmistele töötajatele:

LEMBIT KAIK — Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee esimees

AKSEL TAMM — kirjastuse «Eesti Raamat» peatoimetaja

*

Teenete eest eesti nõukogude ajakirjanduse edendamisel andis Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium 4. mail Eesti NSV teenelise ajakirjaniku aunimetuse järgmistele töötajatele:

SILVIA KUULPAK — ajakirja «Nõukogude Naine» peatoimetaja

ERICH ŠMIDER — ajalehe «Leninlik Lipp» toimetaja

JAROSLAV TOLSTIKOV — ajalehe «Sovetskaja Estonia» toimetuse osakonnajuhataja

AUTASUSTAMISI

Ajakirjanduspäeva ning «Edasi» 30. aastapäeva puhul anti viljaka töö ning aktiivse ühiskondliku tegevuse eest järgmistele «Edasi» toimetuse töötajatele ja autoritele

linna parteikomitee ja täitevkomitee aukiri:
AADU ARRAK — TRÜ dotsendi kt., «Edasi» majanduskommentaator
ILMAR RATTUS — toimetaja
ADOLF TERASK — toimetaja asetäitja
HELJU VALS — stilist

rajooni parteikomitee ja täitevkomitee aukiri:
GUNNAR KULDVERE — uudisteosakonna juhataja
HUGO NARUSBERG — loomakasvatusinstituudi vanemteadur, «Edasi» põllumajandusosakonna autor
MARGARITA ROSENFELD — kirjadeosakonna juhataja

Eesti NSV Ajakirjanike Liidu aukiri:
SULEV UUS — toimetaja asetäitja
SILVIA VISSAK — kooliosakonna juhataja

kirjastuse «Periodika» aukiri:
HELVI MATJUS — korrektor
MALL MITT — väljalaskja.

*

«Edasi» 30. aastapäeva puhul tunnistati toimetuse aukirja väärilisteks kunagised toimetuse töötajad ja praegused abimehed:

TOOMAS ALATALU
LEHTE HAINSALU
VALNER KRINAL
JUURO KUUSIK
LOREIDA OHA
JUHAN PEEGEL

Ajakirjanduspäeva puhul pälvisid toimetuse aukirja järgmised aktiivsed autorid:

ARNO ALMANN
HENN-KAAREL HELLAT
ILMAR MALIN
VELLO MARANDI
NIKOLAI PREIMAN
ÜLO RUSSAK

Loomingulise võistluse võitjad

Eesti NSV Ajakirjanike Liidu juhatuse sekretariaat kinnitas žürii ettepaneku määrata liidu 1978. aasta loomingulise võistluse preemiad järgmistele autoritele:

1. Eesti Televisiooni korrespondendid REIN NURK ja ÜLO TOOTSEN ning filmioperaator TÕNU KALLE — saatesarja «Kahe mere vahel» eest. Selle saate marsruut kulges Tallinnast Vladivostokini, läbi tähtsamate tööstuspiirkondade NSV Liidu Euroopa-osas, Uuralites, Siberis ja Kaug-Idas, samuti BAM-i trassil.

2. «Sovetskaja Estonia» toimetuse tööstusosakonna juhataja JAROSLAV TOLSTIKOV — rubriigi «Novaator» organiseerimise ja seal avaldatud kirjutiste eest. Alates 1975. aasta märtsist on rubriik «Novaator» ilmunud «Sovetskaja Estonia» veergudel regulaarselt igas kuus.

3. «Noorte Hääle» toimetuse erikorrespondent ILMAR RODEN — «Noorte Hääle» veergudel ilmunud publitsistlike kirjutiste sarja «Lüürikata sügis» eest.

4. «Horisondi» peatoimetaja FEODOR FEODOROV — Suure Oktoobri 60. aastapäevale pühendatud sisuka kirjutistesarja «Mööda iidset peatänavat» organiseerimise ja samas sarjas tema sulest ilmunud kirjutiste eest.

5. Jõgeva rajooni ajalehe «Punalipp» toimetaja HUGO ALTER, põllumajandusosakonna juhataja JULIUS TILLO ja korrespondent GUNNAR ISOTAMM — tubli organiseerimistöö eest NSV Liidu konstitutsiooni projekti üldrahvaliku arutamise valgustamisel.

6. Kirjastuse «Eesti Raamat» eesti klassika ja kirjandusteaduse toimetuse juhataja MAIE KUSTAVUS — eeskujuliku töö eest A. H. Tammsaare 100. sünni-aastapäeva tähistamiseks väljaantava kirjanduse toimetamisel.

(ETA)

Nõukogude näitus Soomes

Rohkem kui 200 meie maa ettevõtet esitavad tööstustooteid NSV Liidu rahvuslikule näitusele Soomes. Näitus, mis on pühendatud NSV Liidu ja Soome sõprus-, koostöö- ja abistamislepingu 30. aastapäevale, on Helsingis eksponeeritud 17.—31. maini. Sellest teatas NSV Liidu Kaubandus- ja Tööstuskoja presiidiumi esimees B. Borissov 3. mail Moskvas toimunud pressikonverentsil Nõukogude ja välismaa ajakirjanikele.

Näitus tutvustab naabermaa rahvale meie kodumaa majanduslikke ja sotsiaalseid võite ning kõneleb nõukogude inimeste elust, tööst ja puhkusest. Pressikonverentsil rõhutati, et ekspositsioon aitab arendada Nõukogude—Soome heanaaberlikke suhteid ning tugevdada usaldust ja sõprust kahe maa rahvaste vahel.

Näituse ajal leiavad Soomes aset Nõukogude teaduse ja tehnika päevad ning toimuvad Nõukogude teadlaste loengud ja esinemised, samuti sümpoosionid teaduse aktuaalsetest probleemidest.

(TASS)

MITMEST MAAILMAJAOST

BONN. Dortmundis avati Reini-Vestfaali välisseltsi saalides TASS-i fotonäitus «Rahu ja koostöö nimel».

Suur osa väljapanekutest näitab NLKP Keskkomitee peasekretäri, NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe L. I. Brežnevi mitmekülgset väsimatut tegevust. Mitmel fotol on jäädvustatud L. I. Brežnevi esimene visiit Bonni mais 1973 ja tema kohtumised Saksa FV juhtidega.

Laialdaselt peegelduvad ekspositsioonis Nõukogude Liidu ja Lääne-Saksa koostöö mitmesugustel aladel ja Nõukogude inimeste elu.

WASHINGTON. USA kosmoselaeva «Skylab» päästmise operatsiooni edukuse tõenäosus on 50 protsenti, teatas Rahvuslik Aeronautika ja Kosmoseuurimise Valitsus.

1973. aastal Maa-lähedasele orbiidile toimetatud kosmosejaam «Skylab» kaotab praegu kiiresti kõrgust. Eeldati, et kosmosejaam töötab maailmaruumis vähemalt kümme aastat, kuid arvutusvigade tõttu võib ta lakata olemast juba tulevai aastal. NASA spetsialistid kavatsevad jaama orbiiti muuta tema pardal olevate patareide laadimise teel.

WASHINGTON. Kõrgharidus muutub lihtsatele ameeriklastele üha kättesaamatumaks luksuseks, sest õppemaks kolledžites ja ülikoolides tõuseb lakkamatult, sealjuures kiiremini kui üldine elukallidus. USA Kongressi eelarvebüroo andmeil on Ameerika perekondade kulutused lastele kõrghariduse andmiseks riigikolledžites kasvanud viimase aastakümnega 74,2 protsenti ja erakolledžites 76,7 protsenti. Õppimine riigi- või erakolledžis läheb praegu maksma vastavalt 1854 ja 3896 dollarit aastas.

AMMAN. Kuveit kaotab iga päev nafta müümisel üle miljoni dollari USA valuuta kursi langemise tõttu, teatas naftaminister Ali Halifa As-Sabah, kes kutsus seetõttu üles naftahindade revideerimisele. Minister rõhutas, et kõik USA ja teiste läänemaade senised abinõud dollari stabiilsuse tagamiseks on jäänud tagajärjetuks.

UUDISED

CANBERRA. Austraalias Victoria osariigis on hakanud streikima raudteelased. Streikijad nõuavad palga kõrgendamist ja tööolude parandamist.

(TASS, 4. mail)

SÕPRUSE JA KOOSTÖÖ TÄHE ALL

PRAHA, 3. 5. (TASS). Kompressoritehases toimus täna Nõukogude Liidu ja Tšehhoslovakkia SV kangelaste J. Romanenko, G. Gretško, A. Gubarevi ja V. Remeki kohtumine ettevõtte töölistega. Esimest rahvusvahelist kosmosemeeskonda tervitasid soojalt TSKP Keskkomitee Presiidiumi liige, TSKP Praha Linnakomitee esimene sekretär A. Kapek, ettevõtte peadirektor R. Richetsky ja sotsialistliku töö kangelane F. Kubeš.

Samal päeval toimus pressikonverents. Kosmonaudid kõnelesid rahvusvahelise meeskonna lennust «Interkosmose» programmi alusel ja jagasid muljeid viibimisest külalislahkes Tšehhoslovakkias.

ALDO MORO RÖÖVIMISE ÜMBER

ROOMA, 3. 5. (TASS-i korresp.). Itaalia Kommunistliku Partei peasekretäri E. Berlingueri ja Sotsialistliku Partei poliitilise sekretäri B. Craxi eilsel kohtumisel arutati olukorda, mis on Itaalias kujunenud Ministrite Nõukogu endise esimehe Aldo Moro röövimise tagajärjel. Samuti pidasid läbirääkimisi Itaalia Sotsialistliku Partei ja Kristlik-Demokraatliku Partei juhid. Jällegi diskuteeriti küsimuse ümber, millisele seisukohale tuleb asuda käputäie kurjategijate santaaži tõttu ning nende ähvarduse tõttu tappa Aldo Moro.

Täpsel ja järjekindlal seisukohal on Itaalia kommunistid, kes on vastu igasugustele järeleandmistele bandiitidele. Intervjuus kohalikule raadiole juhtis IKP juhtkonna liige E. Perna tähelepanu kõigi demokraatlike jõudude ühtsuse ja monoliitsuse ning antifašistlike parteide solidaarsuse tugevdamise vajadusele. Selle vastu, et riigivõimud teeksid röövijatele mingeid järeleandmisi, on samuti valdava enamiku teiste Itaalia parteide juhid.

Samal ajal kujuneb siin arvamus, et riigis tekkinud keerulist olukorda püüab oma kitsalt parteilistes huvides ära kasutada Itaalia Sotsialistliku Partei juhtkond, eriti tema poliitiline sekretär B. Craxi. Nagu juba teatatud, nõuab ta «humaansete» abinõude rakendamist. Kõne all on mõnede vanglas viibivate kurjategijate kaasosaliste enneaegne vabastamine. Nagu siin märgitakse, toob B. Craxi säärane seisukoht kaasa poliitilise olukorra komplitseerumise ning takistab kõigi demokraatlike jõudude ühisaktsioone.

Itaalia ajakirjanduses ilmub üha enam kriitilisi märkusi Itaalia politsei kohta, kel pole seni õnnestunud sattuda röövijate jälile. Ajaleht «Unità» kirjutab täna, et järjest vähem veenvaks muutub versioon, nagu oleks tegemist ühe terroristide rühmaga. Selles asjas peitub ka midagi muud: kurjategijatel on kaasosalisi ja inspireerijaid Itaalia mõjukates ringkondades.

V. MALÕŠEV

Täna kolmkümmend aastat tagasi

1. maist 1948 hakkas «Postimees» ilmuma «Edasi» nime all, sellega taastati Tartu revolutsioonilise ajalehe nimi. Toimetuse kommentaarist loeme:

«Täna ilmub ajalehe tellijate ja lugejate lauale uus ajaleht «Edasi». Ajaleht «Edasi» on EK(b) Partei Tartu linna ja Tartumaa komiteede ning Tartu linna ja maakonna töörahva saadikute nõukogude häälekandja.

Jätkates nõukogude rahva häid traditsioone, meenutades «Edasi» osa meie võitlusloos ja sammudes kindlalt kuulsusrikkal kommunismi teel, tahab kujuneda ajaleht «Edasi» meie rahva paremaks sõbraks nii linnas kui maal.»

Niisiis tähistab «Edasi» täna, ajakirjanduspäeval, veel teistki tähtpäeva. Sel puhul on põhjust heita pilk tema esimesse ja kolmandasse numbrisse. Tolleaegsetest toimetuse töötajatest pole praeguses koosseisus ainsatki. Kes tegid tollal lehte ja kus töötavad nad praegu? Kes olid tollased «Edasi» kirjasaatjad?

«TÄNASED SÜNDMUSED HOMSESSE LEHTE!»

«Edasi» esimese numbri juhtkiri kannab pealkirja «Esimene mai».

««Kõigi maade proletaarlased, ühinegel» kõlas sada aastat tagasi Marxi ja Engelsi hüüd kogu maailma töötavale rahvale. Vähe oli siis veel neid, kes järgnesid sellele üleskutsele. Kuid päev-päevalt kasvas nende arv, kes koondusid revolutsiooni punalipu ümber.»

Juhtkirja autor on nüüdne Eesti NSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivi direktor õigusteaduse kandidaat **Raimond Auling**, 30 aastat tagasi oli ta toimetuse propagandaosakonna juhataja ning linna parteikomitee liige.

«1. mai eel lugesin revisjoni. Vastu hommikut lõpetati lehe trükkimine. Et ees seisis maiparaad, ei läinudki ma vahepeal koju. Puhkasin veidi ning läksin tribüünile, kaasas pakk «Edasi» esimesi numbreid. 1. mai oli tookord soe, paistis päike.

Ajalehetööle tulin 1946. aastal. Kell 14 lõppesid ülikoolis loengud, seejärel tõttasin toimetusse. Eesmärk oli kõik olulised tänase päeva sündmused ilmutada homses lehes. Kohalikke sõnumeid võeti vastu veel kella 19 paiku. Kell 12 öösel saadi raadiost viimaseid uudiseid. Osakond toimetas kõiki propagandistlikke artikleid ja sõnumeid, sealhulgas ka filmiretsensioone. Spordimehena andsin edasi ka spordisõnumeid.

Propagandaosakonna juhataja määrati mind 1947. aasta sügisel: sellel kohal varem olnud Gustav Valgma siirdus parteikooli. Praegu töötab ta Tallinnas kirjastuse «Perioodika» direktorina.»

1950. aastal lõpetas R. Auling TRÜ-s õigusteaduskonna, järgmisel aastal siirdus Leningradi aspirantuuri, väitekirja kaitses 1953-ndal. «Tollal oli toimetuses veel teisigi üliõpilasi, nagu praegused professorid Juhan Peegel ja Johannes Kalits ning Eesti NSV TA kirjavahetajaliige Juhan Kahk. Hiljem «Edasis» töötanud Peeter Kask on nüüd õigusteaduskonna õppejõud. Praegune anestesioloog meditsiinikandidaat Anton Kivik oli tollal üliõpilane ning tegi lehe jaoks karikatuure.»

AGARAID ABIMEHI LIGI POOL TUHAT

1948. aasta 5. mai numbrist leiame teisel leheküljel kirjadeosakonna tolleaegse juhataja **Endel Silgu** artikli «Töötajate paremik moodustab meie kirjasaatjate aktiivi». Sellest saame teada mõndagi huvipakkuvat.

«Tehes ülevaadet ajalehe «Edasi» kirjasaatjate tööst võime konstateerida esmajoones nende pere pidevat suurenemist ning esmajoones just meie paremate inimeste koondumist oma linna ja maakonna häälekandja ümber. Ajalehe «Edasi» aktiivsete kirjasaatjate pere hõlmab ligi pool tuhat tublit töölist-talupoega ning partei- ja nõukogude asutuse töötajat, kes pidevalt informeerivad ajalehte meie tööentusiasmis pulbitsevast nõukoglikust elust ja ülesehitustööst. Neist on aktiivseid kirjasaatjaid, kes informeerivad ajalehte kõigest tähelepanuväärsest ja kirjutavad süsteemikindlalt iga kuu mitu kirja, üle paarisaja. Kuid meie kirjasaatjad ei tööta hästi ainult ajalehe kaastöölistena, vaid mõistes meie rahvamajanduse kiire taastamise tähtsust, on nad ka oma kutsetöös eesrindlasteks ning töötajate hulkade organisaatoreiks.»

E. Silk toonitab toimetustöötajate ja kirjasaatjate organisaatorirolli. «Toimetus mitte ainult ei toetanud uusi algatusi, vaid aitas neid ka organiseerida. Kohapeal puudusid kogemused. Näiteks metsa raiuti ning veeti kokku talvel, kuid mõnel pool jäid ülesanded täitmata. Metsatöid oli seepärast tarvis organiseerida ka suvel, põllutööde vaheajal. Kui helistasime Torma valda, öeldi meile: «Tulge ise appi!» Toimetusest sõitis sinna kolmeliikmeline brigaad, peale minu kadunud Aleksander Siivas ja Koidula Voltri. Koos partei- ja nõukogude töötajatega panime metsaraie ja -veo käima. Sellest kirjutasime terve leheküljе. Mäletan, et algatusele järgnesid esimestena Kuuste valla talupidajad. Meil tuli aidata korraldada ka vallanõukogu istungjärke.»

Kes olid toonased kirjasaatjad? Kui palju laekus kaastöid?

«Tööstuskirjasaatjatest oli agaramaid arstiriistatööstuse tolleaegne tehniline juhataja E. Laga. Ta oli tuntud ratsionaliseerija ning ilmutanud initsiatiivi käitise kujundamisel üheks eesrindlikumaks Tartus. Arstiriistatööstusest sai hiljem «Termoautomaat», aparaaditehase eelkäija. Maakirjasaatjatest paistis silma A. Korts. Hiljem võeti ta toimetusse tööle, seejärel siirdus Tartust Kohtla-Järvele.

«Edasi» kirjasaatjate pere täienes pidevalt noortega, kes juba koolipingis õppisid hindama progressiivset ja nägema takistusi meie elu edenemises. See aitas meil varakult kujuneda sotsiaalselt aktiivseteks kodanikeks. Toonased kirjasaatjad olid praegune TRÜ teadusprorektor Herbert Metsa, kirjanik Oskar Kruus, TRÜ dotsent Aadu Arrak jt. Agaralt tegid kaastööd TRÜ Üliõpilaste Teadusliku Ühingu esimees Heiti Kadastik, üliõpilaste ametiühingukomitee aseesimees Robert Looga ja paljud teised. Mitmed koolikirjasaatjad olid pärit maalt, seetõttu aitasid nad valgustada maaelugi, nende sulest ilmus ka kriitilisi artikleid.

Kaastööde arv aina kasvas, 1948. aasta aprillis saime neid juba 1258 (eelmise aasta samal kuul oli laekunud kõigest 359 kirja).

Toimetusel oli tollal ainult üks sõiduauto, seegi vana. Meid võtsid maale kaasa parteikomitee ja täitevkomitee töötajad. Tollal tegutsesid veel bandiidid, nende ohvriks langes mitmeid maakonna partei- ja nõukogude töötajaid.»

RÄÄKIDA OLULISEST

Esimesed **Heiti Kadastiku** allkirjaga sõnumid ilmusid 1945. aasta sügisel, ta oli siis Saadjärve mittetäieliku keskkooli õpetaja. «Sõnumeid kirjutasin valla eluolust — metsatöödest, varumisest ja muust. Spordimeetoodikuna valgustasin ka kehakultuuriliikumist, uudsed olid tollal jooksukrossid. Tudengina kirjutasin üliõpilasuudistest, ikka nendest sündmustest, milles ise kaasa lõin. Tellimise peale pole ma kaastööd teinud. Sule olen haaranud enda poolt läbitunnetatud teemadel, rääkinud sellest, mis on paistnud oluline. 1948. aastal hakati organiseerima üliõpilaste teadusühingut, sellel teemal kirjutasin mitu artiklit.»

Juba aastaid on psühhiaater H. Kadastiku sulest ilmunud probleemartikleid: vaimne tervis, alkoholism, seksuaalkasvatus, perekond, noorsugu. Kui ta oli linnanõukogu alatise tervishoiukomisjoni esimees, siis saime temalt komisjoni tegevust kajastavaid artikleid. H. Kadastik soovib ajalehes rohkem näha poleemikat. «Tartlased võiksid linna elu kohta julgemalt avaldada oma arvamust. Näiteks mida teha Kassitoomega. Arvamuste vahetamisega jõuame kiiremini tõeni.»

GUNNAR KULDVERE

Kui me oleme valinud elukutse, mille raamides me inimkonna heaks kõige rohkem tööd teha võime, siis me ei murdu selle koorma all.

KARL MARX

On ajakirjanduspäev ja Karl Marxi (160.) sünniaastapäev. Harva tuleb ette tähtpäevi, mis nii hästi sobivad ühele kalendrilehele nagu need kaks.

Keerakem ajaratast tagasi.

1841. aasta. Jena ülikoolis filosoofiadoktori diplomi saanud Karl Marxil oli kaks suurt soovi: hakata lugema filosoofiat Bonni ülikoolis ja koos Ludwig Feuerbachiga asutada ajakiri paljuütleva nimega «Ateismi Arhiiv». Paraku luhtusid need mõlemad. Õppetooli radikaalsest noorheegellasest teadlane ei saanud, sest Preisimaal tugevnes reaktsioon. Ka ajakirja mõte jäi vaid mõtteks. Kuid ajakirjandusteele astus Marx ikkagi, astus täistallaga, sest see pakkus «kõige laiema tööpõllu inimkonna hüvanguks töötamiseks». Et ajakirjandustöö kujunes Marxi titaanliku elutöö lahutamatuks osaks, selle lihtsaim tõestus on üles lugeda need väljaanded, mille eesotsas ta seisis.

Köln 1842—1843. Opositsioonilise päevalehe **«Rheinische Zeitung»** toimetaja. Ajaleht hakkas esindama kogu Saksamaa demokraatlike ringkondade huve. Tiraaž neljakordistus, tsensuur kolmekordistus! Pärast seda, kui «Rheinische Zeitung» astus keelustatud «Leipziger Allgemeine Zeitungi» ning viinamarjakasvatajate viletsusest kirjutanud Moseli korrespondendi kaitseks välja, oli võimurite mõõt täis ja otsus pinnuks silmas olev ajaleht sulgeda küps. Marx veendus, et Preisimaal pole võimalik avalikult teha revolutsioonilist propagandat.

Pariis 1844. Ajakirja **«Deutsch-Französische Jahrbücher»** toimetaja koos Arnold Rugega. Esmakordselt jõuab Marx siin avaldatud artiklis järeldusele, et just proletariaat on kutsutud revolutsioonilist õpetust ellu viima.

Köln 1848—1849. Ajalehe **«Neue Rheinische Zeitung»** peatoimetaja. «Neue Rheinische Zeitungist» sirgub kogu Euroopa demokraatia häälekandja. Eeskätt on ta aga revolutsioonilise proletariaadi huvide propageerija ja kaitsja. Marx ise nimetas teda «parteiliseks ettevõtteks». Ei 23 kohtuprotsessi, ei areteerimised ega pagendused, ajutine sulgemine ega ähvardused heidutanud Marxi ja Engelsit ning nende aatekaaslasi. Aga 1849. aasta mais, kui revolutsioon oli lüüa saanud, pidi (Marxi sõnul) sulg alistuma saablile. Ajalehe viimane number ilmus üleni punasega trükitult nagu võitluslipp.

Tsiteerigem ««Neue Rheinische Zeitungi» hüvastijätusõna», mille toimetuses töötanud poeet Ferdinand Freiligrath Marxi palvel kirjutas:

Nüüd hüvasti — kuid mitte jäädavalt!
Vaimu hukata — noh, eks nad katsu!
Pea tärinal tõusen taas hoopide alt
ja tagasi toob mind mu ratsu!

Prohvetlik ennustus.

London — Hamburg 1850. Ajakirja **«Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue»** toimetaja. Ajakiri jätkas oma kuulsa eelkäija ja nimekaimu joont, üldistas revolutsioonivõitluse kogemusi, uuris majandussuhteid, «mis moodustavad kogu poliitilise liikumise põhialuse». Majanduslik kitsikus ja politsei vastuaktsioonid jätsid ajakirja elutee aga lühikeseks, ilmus kõigest 6 numbrit.

London 1859. Revolutsioonilise nädalalehe **«Das Volk»** toimetaja. Ajaleht propageeris teadusliku kommunismi ideid, selgitas proletariaadi võitlustaktikat.

Sellele loetelule võime lisada veel mitmeid väljaandeid, millele Marxil oli ilmselge mõju.

SULEGA SAABLI VASTU

Aasta 1861. Karl Marx otsib võimalusi hakata Berliinis ajalehte välja andma. Jätkub kaastöö «New-York Daily Tribune'ile», algab kaastöö Viini liberaalsele ajalehele «Die Presse».

1844. aastal sai Marxist Pariisis ilmuva emigrantide ajalehe **«Vorwärts!»** kaastööline ja peatselt hakkas ta selle palet vormima. 1845. aasta algul tegid võimud, keda ärritas ajalehe mässumeelsus ja keeras üles Preisi valitsus, korralduse K. Marx jmt. «Vorwärts!» kirjamehed maalt välja saata.

Marx asus koos revolutsionääri rahutut saatust jagava perekonnaga elama Brüsselisse.

Brüsseli-aastaisse jääb rahvusvahelise töölisorganisatsiooni õiglaste Liit ümberkujundamine esimeseks rahvusvaheliseks proletariaadi kommunistlikuks organisatsiooniks — Kommunistide Liiduks. Ümbmäärane deviis «Kõik inimesed on vennad!» asendati Marxi ja Engelsi täpse võitlusüleskutsega «Kõigi maade proletaarlased, ühinegel!». Liidu II kongressi ülesandel kirjutasid Marx ja Engels revolutsioonilise proletariaadi programmdokumendi — «Kommunistliku partei manifesti».

Liit otsustas ka oma häälekandjat välja anda. 1847. aasta sügiskuul ilmuski «Kommunistische Zeitschrifti» esimene number, aga rahapuudusel jäi see ühtaegu viimaseks. Siis võeti nõuks kujundada saksa emigrantide segasevõitu loomuga **«Deutsche-Brüsseler-Zeitung»** Kommunistide Liidu vaadete levitajaks. 1847. aasta lõpust kuni lehe sulgemiseni järgmisel aastal oligi Marx tegelikult tema toimetaja. «Deutsche-Brüsseler-Zeitungis» ilmutatud artiklis «Moraliseeriv kriitika ja kritiseeriv moraal» näitab Marx, et ajakirjandusele iseloomulik klassiiseloom väljendub seaduspäraselt tema parteilisuses.

Teokalt, nii kaastöö kui nõuga abistas Marx aastaid (1852—1858) tšartistide ajalehte **«People's Paper»**, mis kutsus töölisi paremini organiseeruma, ühendama majandusvõitlust poliitilisega.

Marx pidas väga oluliseks, et revolutsioonilised publitsistid kasutaksid ära kõik võimalused kirjutada progressiivsete väljaannete veergudel, avaldamaks laialt mõju ühiskondliku arvamuse kujunemisele.

Tema enda publitsistitöös on selle selgemaks näiteks ajalehe **«New-York Daily Tribune»** korrespondendi koha vastuvõtmine. Seda pakkus toimetuse töötaja, sotsialismist huvituv Charles Dana, kes oli Marxiga tutvunud Kölnis 1848. aastal. Ohtrate raskuste kiuste (kaugeltki kõik kirjutised ei läinud lehte, paljusid kärbiti, osa avaldati allkirjata) suutis Marx aastaid ka selle lehe kaudu oma ideid rahva hulka viia. Seda, kuivõrd kõrgelt toimetus Marxi kaastööd hindas, näitab tõik, et kaks korda — 1857. aastal alanud majanduskriisi päevil ja 1861. aastal kodusõja liginedes — loobuti kõigi Euroopa korrespondentide teenetest peale Marxi, kellel vähendati artiklite arvu (vaid pisku aega oli teisel puhul päris paus). 1862. aastal ütles Marx aga ise koostööst lahti, sest «New-York Daily Tribune'i» toimetuses tugevnes leer, kes pooldas kokkulepet orjapidajaist lõunaosariiklastega. Mõistagi polnud see internatsionalistina kõigi rahvaste õigusi ja vabadust kaitsvale Marxile vastuvõetav. Ideoloogilistele kompromissidele ei läinud ta eales, nõnda katkestas ta suhted veel mitme lehega, ka siis, kui see ta majanduslikult täbarasse seisu seadis.

Lõpetuseks näide Marxi kokkupuuteist vene revolutsioonilise ajakirjandusega.

1864. aastal asutati Marxi ja Engelsi eestvõttel Rahvusvaheline Tööliste Ühing (Esimene Internatsionaal). See esimene rahvusvaheline proletariaadi massiorganisatsioon jätkas Kommunistide Liidu alustatut. 1870. aastal moodustati Genfis ühingu vene sektsioon. Senine ajakiri **«Narodnoje Delo»** muudeti ajaleheks ja sektsiooni ametlikuks häälekandjaks. Noored revolutsionäärid esitasid kirjas Marxile palve, et ta esindaks vene sektsiooni Internatsionaali peanõukogus. Marx tundis Venemaa vastu juba ammu huvi, oli ära õppinud vene keelegi, lugenud revolutsioonilise demokraadi N. Tšernõševski ja utopistliku sotsialisti N. Flerovski teoseid. Sellepärast võttis ta palvet meelsasti kuulda, temast sai Venemaa korrespondentsekretär peanõukogus. Ta teatas vene revolutsionääridele peanõukogu otsustest jm., püüdis neid narodniklusest päriselt lahti aidata, teadusliku kommunismi juurde juhtida.

Just ajakirjandustöö viis Marxi varakult kokkupuutesse rahva elu paljude külgedega, näitas, et ühiskonna arengu mõistmiseks on tarvis põhjalikult tegelda sotsiaalsete ja majanduslike probleemidega, õppida tundma «materiaalseid huve». Nagu eespoolgi näha, käisid ajakirjandus- ja uurimistöö aastakümneid paaris. Alles siis, kui Marx viimistles oma peateost «Kapital», raamatut, millele ta «töi ohvriks tervise, eluõnne ja perekonna» (tema ütlus), ajakirjandustöö taandus. Ent sidemed ajakirjandusega kestsid eluõhtuni.

Rohked ajakirjanikukogemused lubasid Marxil koos Engelsiga laduda ka kommunistliku ajakirjandusteooria alusmüürt. Lähem vaatlus ei mahu ajalehekirjutisse ja küllap oleks see lugejale igavalt erialanegi. Sedastagem vaid, et Marx seletas esimesena teaduslikult ära ajakirjanduse kui ühiskondliku institutsiooni olemuse, tema tekke ja arengu üldised seaduspärasused, hiljem, sedamööda, kuidas proletaarne ajakirjandus kaela kandma hakkas, ka selle omad. Ta näitas, et ajakirjandus on ühiskonna enesetunnetuse vahend, «vaimne peegel», ja ühtlasi ühiskonna suunaja ning kujundada. (Ajakirjandust pidas Marx kolmandaks võimuks ühiskonna juhtimisel.)

Marxi püsiteemasid oli võitlus ajakirjanduse vabaduse eest. See algas tema esimesest, Preisimaal tsensuuri kitsasse väravasse kinnijäänud publitsistlikust artiklist «Märkmeid Preisi uusimate tsensuurieeskirjade kohta», jätkus esimesena trükivärvini jõudnud artiklis «Vaidlused trükivabaduse ja maapäeva protokollide avaldamise üle» ja paljudes, paljudes teistes. Tõestanud ajakirjanduse klassiolemuse, põrmustas ta müüdi, et kodanlik ajakirjandus on vaba, näitas, et see moondub üha enam kõverpeegliks, mis ühiskonna elu peegeldab valitsevatele klassidele meelepäraselt.

Ime siis, et kodanlikud jt. pseudomarksoloogid vaikivad Marxi need mõtted otsekui kokkuräägitult maha. Veel enam, paljud neist püüavad üldse kõigest väest pisendada Marxi kui ajakirjanikku ja ajakirjandusteoreetikut. Otsa tegi lahti juba eespool mainitud A. Runge, kellega Marxil ideeliste arusaamade erinevuse tõttu teed peatselt lahku läksid. Järelelauljaid jätkub tänapäevani. Sõnad on erisugused, viis üks, olgu joruajajaks inglane Robert Pain või Šveitsi psühhoanalüütik Arnold Künzli või Austria sotsialist Albert Massiczek või keegi neljas..., neljateistkümnes.

Kui ei tihata valget lausa mustaks rääkima hakata, siis lastakse käiku teine versioon: Marxi ja Engelsi ajakirjandusteooria põhimõtted olevat hiljem ära moonutatud, leninlik ajakirjandusteooria tähendavat kõrvalekaldumist Marxi seisukohtadest, tänapäeva kommunistlik ajakirjandus olevat neist kaugele eemaldunud. Mõistagi õnnestub säherduse jutuga puru silma ajada vaid sellele, kes ei tahagi selge silmaga vaadata maailma. V. I. Lenin arendas marksismi klassikute käsitust ajakirjanduse olemusest ja ülesannetest edasi uutel aegadel ja uutes oludes, esmatähtis on ajakirjanduse parteilisuse konkretiseering. Kuid ka ideelisus ja rahvalikkus, mida Marx järjepanu kilbile tõstis, kuuluvad nõukogude ajakirjanduse põhiprintsiipide hulka. Niisamuti peame aegumatuks paljusid Marxi mõtteid toimetuse tööst ja ajakirjanikust ning tema tööst.

Tänane päevakangelane jätkab sihipäraselt tööd, mille piirjooni toona tõmbas murdumatu revolutsionäär, teadlane ja publitsist Karl Marx. Trükisõna oli ja on relv, oli ja on õpetaja ning sõber.

SULEV UUS

Partii on pooleli

Esimeses «Edasi» numbris püüab pilku Richard Kaljo esiküljekujundus. Keskmeks erinevate inimeste monoliitne, otse lugejate poole astuv rivi. Igaüks tõepoolest tervitab maid, kevadet. Nõnda annab kunstnik tavalisele tähtpäevaloosungile «Olgu tervitatud 1. mai» kõlajõu, veenvuse.

Richard Kaljo kaastöö tookordsele Tartu ajalehele ei olnud üksikjuhtum, tema sulejoonistuses tähtpäevaplakateid, portreid, rubriigikujundusi ilmus juba «Postimehes» ja 1948. aasta sügiseni «Edasis». Et hilisematest pühadenumbritest enam kunstniku kaasalöömist ei leia, on põhjust järeldada lahkumist Tartust. Tegelikult juhtus see juba varem. Richard Kaljo praeguses korteris, palju rännakuid kaasateinud raamaturiiuli kohal ripub kunstniku omakäeline ülestähendus, mis annab täpse kuupäeva: 1. mail 1948 sai temast tallinlane.

«Tartus sündinud tallinlane,» täpsustab asjaosaline.

«Kirjad kinnitavad: Richard Kaljo on sündinud Peterburis.»

«inimene sünnib kaks korda,» kummutab tänane mustamäelane vastuväite ja tema silmis ja silme ümber hakkab tantsu lööma üks sihuke väike põnevusekuradike: kas teine taipab öeldu mõtet, on temast pähklipurejana võrdset vastast. Sest ka vestluses peavad mõlemad pooled olema enam-vähem võrdsed. See on samamoodi kui males, kõige põnevamad partiid mängitakse võrdsete vastaste vahel.

Malelaua tagant Richard Kaljo sedapuhkugi ust avama tõusis. Vastased on võrdsed: valgeid juhib Karpov, musti Ljubojević ja mõlemaid natuke Richard Kaljo.

«Kõik ajalehtedes avaldatud partiid mängin maha. Aga mitte niimoodi, et ajan näpuga rida ja muudkui liigutan nuppe. See ei pakuks mingit pinget. Nuputan iga seisu kallal kõigepealt ise. Nuputan, nii et pea ragiseb. Mõnikord tundub, et oled igapidi ummikus, et pääsu pole enam kuskile, oled oma meelest kõik võimalikud jätkud läbi mõelnud. Siis viimaks vaatad, mida suurmeister teeb. Tema aga teeb niisuguse käigu, millest ei oska jälle mitte tuhkagi arvata. Ainult imesta: no mis asja ta ometi sinna ronib! Ja alles kuskil kümnenda käigu järel taipad: vaat mispärast ta tegi kõige võimatumana tunduva käigu! Vaat kuidas välja vingerdas!»

Kuskil kümnenda käigu järel saab ehk ka selgeks, mida mõtles Richard Kaljo oma proovipähkliga: esimene kord sünnib inimene siis, kui ema ta sünnitab, teine kord siis, kui temast juba midagi saama hakkab. Kaljo esimesed tööd pärinevad kolmekümnendate aastate Tartust, Tartu on tema kunstnikuloomust kosutanud, siinsed nooruselamused ja -visioonid tema teostele ainet andnud, sõprade selts looma õhutanud.

«Edasisse» tulek sündis Kitse kaudu. Elmar Kits oli hea sõber tookordse toimetaja Eduard Väravaga. Teiselt poolt olid kõvasti kokku kasvanud Kits ja Kaljo. Kolmekesi käidi kalal ja tehti muid meestevahelisi tegusid.

«Kalamees oli Kits kange. Tema vastu ei saanud Värav ega keegi teine. Kord marssis Leo Soonpää tümps-tümps-tümps mööda jõeäärt meie juurde, ise kurja veendumust täis, et selles jões pole täna ühtegi kalapoega. Kits libistas ennast kõhuli jõerl, sihtis püünise lepalehtede vaheit välja ja ootas. Ootas ja sai purikaid.»

Üks malend pudeneb äkilisest käeliigutusest laua alla.

«Kus sa lähed, ei ole veel sinu aeg minna,» kummardub mängujuht teda tagasi tooma.

Kus sa lähed, ei ole veel sinu aeg minna! «Enne surma käisime Kitse juures, Ta oli väga otsa jäänud. Ainult silmad olid endised, targad sinised silmad.» Ja pärast hetkepausi annab Kaljo oma sõbra ja õpingukaaslase kohta monograafiamõõdus hinnangu: «Kits oli eesti kunsti ballett.»

Lipp on veidi kohalt nihkunud. Kaljo nihutab selle tagasi ruudu keskele. «Lipp peab igal kuningal olema. Mis on kuningas ilma liputa.»

Ei võida need, kes lipust kergel käel loobuvad. Lipp on tõde. Kaljo tõde on järsuvõitu, otsekohene, läbini oma. Oma tõde ei saa olla kõigi tõde. Ühe tõde võib olla teisele ebameeldiv. Oma tõde ei paindu iga moevoolu, hetketuule peri.

Lipp on seisnud laual, mõnikord ehk õige veidi ruudu ääre poole nihkunud. Nõnda et kunstiteadlased võivad resümeerida: «Kaljo loomingule mõjus tolleaegne [40-ndate aastate lõpp, 50-ndate algus] eelarvamuslik suhtumine graafilistesse tehnikatesse ja nende spetsiifiliste väljendusvõimaluste ignoreerimine vähem pidurdavalt kui meie graafikute enamikule.» Ja teisal: «Omalaadne improviseerimisanne koos kiire ja täpse joonistamisoskusega võimaldasid tal isegi neil aastail, mis ei olnud soodsad illustratsioonide loomiseks, anda meeldejäävaid teoseid.»

Richard Kaljo. Maletajad. Linoolgravüür. 1957.

«Male on veel sellepoolest hea, et siin võib taanduda, kui asi päris kuradiks läheb.»

Enamiku okupatsiooniajast saatis Richard Kaljo mööda Elvas. Elas tagasitõmbunult, et mitte silma hakata. Ise poleks noor mees ehk selle tarkuse peale tulnudki, aga sõbrad soovitasid. Noor mees oli küllalt tark selleks, et sõprade nõu kuulda võtta. Õiget nõu. «Poliitiliste vangide vabastamine» oli juba sündinud. Liigagi kõnekas teos selleks, et okupatsioonivõimudelt soosingut oodata.

Ons poliitvangide vabastamine oma silmaga nähtud?

«Ei ole. Elasin Tartus, kujutasin Tallinna sündmusi.» Silmades hakkab midagi hüplema. Seesama pilakuradike, mis loomingule siin-seal vürtsi annab. «Puškini ja Tšernõševskiga ei ole ma vestelnud. Ja Shakespeare'i ajal ei ole ka juhust olnud elada.»

Mida olete teistelt Shakespeare'i ajastu kujutajatelt saanud?

«Riietuse.»

Pilk kombib malelauda, kus peidus kirgi ja kannatusi, armastust ja vihkamist, võidujoovastust ja luhtumiskibedust, mõttearendusi ja teotsemisvõimalusi.

Richard Kaljo teostesse on kätketud vist küll kõik inimlikud kired ja tunded, eredate tüüpide pikas galeriis ei sarnane ükski teisega. Kuid üle kõige käib elujaatus, mille võrdkujuks on saanud naine kogu oma puhkevpakatavas ilus.

«Mõnikord juhtub, et teen omas mõttes sama käigu, millega jätkab malesuuruski. Hakka või aplodeerima!»

Tegelikult on seda juhtunud väga sageli, juba avangust peale. «Poliitiliste vangide vabastamine 1940. a. 22. juunil», «Sõjapõgenikud», «Kartulivõtjad», «Maletajad», «Tänavasillutajad», «Korvpallimängijad», «Lõunatund», Lenini portreed, terve ja räsitud Tartu, Tallinna motiivid, kümned ja kümned eksliibrised, kümnete raamatute illustratsioonid, mille krooniks Dumas' romaanitsükkel ja Shakespeare'i «Kogutud teosed».

Partii on pooleli. Milline võiks olla jätk? Ei tea. Kunagi ei tea täpselt. Kuid tundub, et selle partii põnevaim käik on alles tegemata.

«Olen seda väga kaua enesega kandnud, peaaegu kogu elu. Allkiri on olemas — «Kuldne õhtupäike». Ja visandid. Praegu, kuuekümne neljaselt, näen seda kirkamalt kui kolmekümneselt või neljakümneselt. Selle töö tahab vana Kaljo ära teha, enne kõrvu pea alla ei pane.»

On palju muudki, mida Kaljo tahab ära teha. aga «Kuldne õhtupäike» on kunstnikus kõige kauem küpsenud ja ootab nüüd kõige pakilisemalt väljapääsu.

«Tegelikult jäin hiljaks. Malet peab õppima juntsust peale, muidu ei saa meistriks.»

Richard Kaljo alustas «Pallases» kahekümne kaheselt ja temast sai suurmeister.

ELMAR UUK

noor tartlane

Tundub, et mitte ainult sügise, vaid ka kevadega koos tuleb meie linna tuhandeid noori. Võib-olla paneme neid kevadel rohkem tähele seepärast, et tänavaile ilmuvad taas teklid ja värvikad riided, lehvimas juuksed ja naerused näod. Aga võib-olla ka seepärast, et talvel me tõstame harva pilgu (külm, tee libe, tuul tungib kurgu alla), oleme iseendasse tõmbunumad. Noored on aga kogu aeg meie ümber, töötavad ja õpivad, armastavad ja on armastatud. Millised nad õigupoolest on, need Tartu noored?

Sellele küsimusele püüab vastata «Edasi» ideedevõistlusega saadud rubriik, mille esimese kirjutise siinjuures avaldame. Pole juhuslik, et nii täna kui ka järgmistel kordadel tutvustavad noori noored ise.

Iseloomulikku loomulikkust

«Tere jõudu! Kust ma Toomed leida võiksin?»

«Hoovi pealt laborist!»

Seal nad olidki, mõlemad parasjagu tööga ametis. Nii sattusin ühe noore tartlase asemel, keda «Tähest» otsima olin tulnud, kohe kahe peale korraga.

No mida sa teed selle inimesega, kes tuleb ja tahab sinust kirjutada! Otsitavad võtavad nagu kokkulepitult lõua pihku. Aga kuidas sa ikka ära ütled...

«Noorte inimeste asi, ega meil korterit ole, oleme üürnikud. Aga tulge siiski meile,» võetakse asjal otsast kinni ning ükskaks pannakse «meile tuleku» skeem paberile.

Eha plikapõlv möödus Türil, koolitee jätkus Tallinna 20. keskkoolis. Pärast keskkooli asus ta kondiitriks õppima: «Läheb elus vaja ja naiste ala ka.» Ent kaks aastat kondiitriametit näitasid, et too elukutse polnud ikka päris oma. Isalt päritud fotohuvi viis tütarlapse Tallinna 2. tehnikakooli fotograafiks õppima. Senisest hobist sai elukutse.

Ka Rein on fotoharrastuse kodust kaasa saanud. Sündinud on Rein õige kaugel, Irkutskis, kodulinnaks sai aga Tartu. Siin said tehtud koolipoisitembud, siin sai fotoaparaatki paarimeheks. Soov oli minna TPI-sse ehitusinseneriks õppima. Tallinna ta läkski, kuid — fotograafiks õppima.

Ühine huviala on kaks inimest ühe kodukatuse alla viinud. Nüüd töötavad Eha ja Rein Toom Tartus, 21. Juuni tänava fotoateljees. Praktikaga kokku läheb juba kolmas aasta.

Fotograafi tööpäev, milline see on?

«Iga päev isemoodi,» ütleb Rein.

Kuidas nii? Oleme ju pildistaja juures käinud, seepärast ei tahaks Reinu sõnu uskudagi. Tegelikult võtab «Tähe» 1. fototsehhi kaheksast meesfotograafist igaüks vaid neli korda kuus kliente vastu. Need ateljeepäevad on fotograafile kõige väsitavamad ja üksluisemad. Püüda mõista iga klienti, mõista neid läbi objektiivi, tabada neis iseloomulikku loomulikkust...

Eha on välifotograaf. Kes see on? Inimesed peavad juubeleid, pulmi, kokkutulekuid, korraldavad üritusi — kõikjalt tahetakse pilti mälule toeks.

«Lemmikpaigad on laadad,» leiab Rein. «Päev otsa värskes õhus inimeste ja elu keskel, palju sagimist, värve ja hääli, hetki ja detaile, mille tabamine nõuab kiirust ja silmateravust ning mis pakuvad fotograafile haruldasi võimalusi.»

Ehale meeldib lapsi pildistada. Õigupoolest ei haara teda mitte niivõrd pildistamine, vaid pärastine piltide valmistegemine. Lapsed oma siiruses, asjalikkuses ja poseerimiseski, milles on omajagu kelmikust, kuid mis on loomulik ja võltsist vaba — see on sageli tänuväärseim pildistamisaine.

Enamik kesklinnas elavaid-töötavaid tartlasi käib iga päev mööda 21. Juuni tänavas asuvast teeninduskombinaadist «Täht». Et tõendada kirja «Foto», on seal välja pandud lapsepilt, mis ehk tavalisest kauemaks pilku peatab. Seegi pilt on Eha Toome tehtud.

Ühtsoodu kõrvuti töötades on kaks inimest teineteisele toeks ja nõuandjaks. Ja küllap on teineteiselt ka midagi õppida.

«Minul Ehalt retušeerimist,» väidab Rein.

«Minul Reinult rahulikkust, korralikkust, püsivust. Olen kärsitum, kipun vahel kiirustama. Saan mõnikord Reinu käest selle eest võttagi,» ütleb Eha.

Igas töös, ka kõige huvitavamas, on omad puudused, igal tööinimesel omad hooled.

«Hea on see, et meil tsehhis pole tööjaotust, et üks oleks pildistamise, teine retušeerimise ja piltide tegemise peal. Teeme kogu töö otsast lõpuni ise. Sellest ka rõõm ja rahuldus. Kuid... vaja on ka häid töövahendeid ja -materjale. Et teha head fotot, millest oleks rõõmu endal ja millega jääks rahule tellija, on vaja eelkõige head aparaati, muust rääkimata. Aparaadid, mis tsehhil pakkuda, ei võimalda paljutki. Selle üle on meil nõu peetud, arutatud. Ent ikka tuleb suur osa tööks vajalikku muretseda ise. Omast ajast, oma raha eest. Kas olukord paraneb? On lubatud. Ootame, loodame.»

Fotoasjandus haarab inimese jäägitult. Eriti siis, kui ollakse fotograafina vaid kolmeaastased. Nii ei jää seda, mida vabaks ajaks nimetatakse, märkimisväärselt üle. Palju on veel iseendale leidmata, palju on veel mõtteis ja silme ees. Kõik tahab järelekatsumist, ka kunstfoto võimalused ja tehnikad. Salajas on veel filmialased plaanid. Aga teater, raamatud, tantsupõrand?

«Ei, tantsupidudel me enam ei käi. Diskodel vahel küll, ent rohkem ikka fotoaparaadiga. Teatris käime. Et saada mõtteainet ja laengut järgmiseks päevaks. «Edith Piaf» jättis sügava mulje. Ja pärast «Kümmet neegrit» tundis Eha veel terve õhtu hirmu,» naljatab Rein.

Eha ja Rein suurt ei laula ega mängi pilli. Aga Reinul on kenake lindikogu. Elus on rasket omajagu, muusika olgu seepärast mõnus, kerge ja meeleolukas. Aidaku iseennast taasleida, kui meel mõru või väsitav tööpäev seljataga.

Tihti on Ehal-Reinul reisimõtted peas, ja ega need ainult pähe jää. Fotoaparaadil on reisipäevil palavad töötunnid. Seda pildikuhilat, mis Eha-Reinu juures minu ette lauale kerkis, ei jõudnudki õhtu jooksul läbi vaadata. Kohati lausa hämmastab, kuidas pilte uurides hakkad nägema hoopis erilist maailma, milles me ju ometi päevade kaupa ringi käime. Neist fotodest jäi nii mõnigi silme ette. Kas või see okastraadiga. Kõige tavalisemas, lihtsas, sõjaõudugi meenutavas okastraadis keset lund ja külmahärma on osatud näha võlu, mida inimsilm tavaliselt pime on märkama.

Tartu on ammugi koduseks saanud. Rein on siin küll põlisasukas, seevastu Eha vahetas Tallinna Tartu vastu välja. Algul kiskus küll süda suurde linna tagasi, kuid Tartu rahu, südamlikkus ja noorus sai kiirelt omaseks.

«Inimesed otsustavad fotode üle erinevalt,» kinnitab Eha. «Tihti kiputakse fotograafi siunama, kui enda näoilme fotol ei vasta ideaalkujutlusele. Kuid osa inimesi mõistab ka tööd ja vaeva, mida sa pildi kallal näinud oled. Ja see on rõõm.»

JAANA PADRIK,
I kursuse
žurnalistikaüliõpilane

Ja need on Reinu pilt Ehast ja Eha pilt Reinust.

Kõigile kõigest

TOLLAL OLI SEE UUDIS

Teaduse ja tehnika praegussaavutustest vaimustudes pole liigne vahetevahel meeide tuletada ka möödaläinud aegu. Kunagi olid ju tänagi nii tavalised tehnilised iahendused ja tarbeesemed uudiseks. Ajakirjanduspäeva puhul on ehk kohane meenutada toonaseid sensatsioone toonase ajakirjanduse silma läbi (vahendajaks Nõukogudemaa populaarne leht «Nedelja»).

KIRJUTAMISE MASIN

Vilnos elab kaptenleitnant Sergei Andrejevitš Poll, kes möödunud aastal leiutas nõndanimetatud kirjutamise masina. See teeb igasugust kirja, suurt ja väikest, laia ja kitsast, ning jätab sõnade vahele ruumi. Kirjutamise masin, kujult kast, on paigutatud lauale. Laua küljel asub hooratas, all pedaal. Kasti kaanel on klahvid. Kirjutaja vajutab jalaga

pedaalile ja sõrmega lööb järjest klahvidele. Iga löögi peale joonistab sulg tähe, paber liigub tähelaiuse jagu edasi. Rida täis kirjutatud, nihkub paber uuesti vasakule äärele ja tõuseb parajasti niipalju, kui kõrge on valitud šrift. Kirjutamine algab uuest reast.

Masinal on 48 tähte, nende abiga saab kirjutada vene tähestiku 36 väikest ja 30 suurt tähte ning kõigi ladina tähestikku kasutavate keelte 24 suurt tähte ja 24 väikest tähte, samuti 10 numbrit ja 4 kirjavahemärki. Härra Polli meelest suudab masin edukalt asendada kirjutajaid ja stenografiste.

«Sankt-Peterburgskije Vedomosti», 1868

TINDIPULGAD

Keegi Berliini tööstur avastas, veel tõenäolisemalt tõi Ameerikast kaasa viisi, kuidas terassulega kirjutajad vabastada tindipotist. Iga sulevarre sisse mahutatakse nii palju tinti, et kirjutada saab kaks-kolm päeva. Lihtsa teravmeelse mehhanismi abil voolab tint kogu aeg kirjutussule peale.

«Birževõje Vedomosti», 1867

ILMA ET PESU SAAKS KAHJU

Eelmise aasta juulikuus leidsid Güstrow's (Mecklenburg) aset pesumasinate võrdlemise katsed. Igasse masinasse pandi mitu lina, samuti seepi, mis oli enne vahule aetud, seejärel valati pesule keev vesi peale. Katsetust juhtis pesupesija, kes oli masinpesemist pikemat aega harjutanud. Leiti, et

linade puhtus rahuldab täiesti. Auraha anti Michelsoni masinale, mis ühestainsast pesunaisest juhituna peseb puhtaks kaheksa lina ja seejuures ei tee neile vähimatki kahju.

«Novoje Vremja», 1868

EI TULE VINGU, EI OLE KARTA TULEKAHJU

Pärimus räägib, et samovar olevat päriselt välja mõeldud Moskvas. Ka teemasina täiustamise au kuulub Moskvale. Hiljuti tegi keegi moskvalane valmis samovari, mis ei aja tossu ega pane ka maja põlema, samuti kulub sütt märksa vähem.

Seesama leiutaja mõtles välja iseäraliku värvi. Kui mingi asi on sellega kaetud, ei lähe värv enam kunagi pealt ära. Värv on sitke, ei määri ja teda ei kaabi isegi noaga maha. Värvi ei riku kuumus, ta on hõlpsasti pestav. Selliselt kaetud seinad püsivad kaua värsked. Leiutaja tahab saada mõlemale leiutisele privileegi.

«Vestj», 1870

MASIN, MIS NIIDAB VILJA

Kunagine Jaroslavli kubermangu pärisori Ivanov, kes on juba leiutanud viljamõõtja, ehitas nüüd Keiserliku Vaba Majandusühingu toetusel uue masina, mis on mõeldud teiseks, palju tähtsamaks põllumajandustööks — vilja lõikamiseks. Meil on juba palju mitmesuguseid viljalõikusmasinaid, kuid need ei ole pälvinud laia kasutamist — ehitus keeruline ja hind kallis, aga ka headus pole piisav. Viljalõikamismasina puhul on kõige tähtsam, et ta lõikaks kört korralikult ja puhtalt, hr. Ivanovi masin täidab seda ülesannet eeskujulikult, nagu katsetused on kinnitanud.

«Zemledeltšeskaja Gazeta», 1867

BOSPORUSE SILD JA TEISED KAVAD

Meie aja kõige suurejoonelisem kava öeldakse olevat Euroopa ja Ameerika elektertelegraafi teel ühendamise projekt. Õige see küll pole. Meie aeg on üldse rikas mitmesuguste tohutute, tihti täideviimatute plaanide poolest. Säärased on näiteks kellegi šotlase projekt ehitada raudtee läbi La Manche'i, kellegi inglase kava kustutada tuldpurskav Etna mägi Vahemerest sinna kaevatud kanali abil ja teised. Kuulus inglise insener *sir* Macdonald Stephenson lubas ehitada n.-ö. India liini, mida mööda jõuaks Londonist seitsme päevaga Kalkutasse. Keegi hr. Arlish aga on koostanud projekti, kuidas ehitada üle Bosporuse väina viiv sild.

«Birževõje Vedomosti», 1865

AJAKIRJANDUS LUISKAB JÄLLE

Eelseisev rahvusvaheline Pariisi näitus pakub publikult hulgaliselt uudujutte. Toome neist ära Prantsuse ajakirjanduse väljamõeldise: «Ameerika saadab rahvusvahelisele näitusele masina, mis laob trükitähti ja sel viisil asendab ladujat. Leiutaja oli juba ammu oma ideed ellu viimas, nüüd siis on ülesanne lahendatud.»

«Birževõje Vedomosti», 1867

SALADUST EI MINGISUGUST

Talupoeg Ivan Andrejevitš Jelkin leiutas hiljuti masina, millega saab saapaid puhastada. Õigem oleks küll öelda, et ta võttis sel otstarbel kasutusele tavalise käia, mille abil kääre ja nuge teritatakse. Kasutatakse seda riistapuud nii: käiakivi asemel pannakse pöörlevale teljele ümmargune hobusejõhvist hari, mis kiiresti tiireldes lööbki saapad läikima. Jelkin ei tee oma leidusest saladust, vaid üksnes soovib, et see hästi kiiresti saaks laialt tuntuks. Lüheneks saabaste puhastamise aeg ja väheneks töökulu.

«Vjatskije Gubernskije Vedomosti», 1867

LIHA PLEKK-KARBIS

Texase linnas Houstonis on vabrik, kellelt terve maailm saab praetud ja keedetud liha. Hiigelahjus praetakse ühekorraga 8 kuni 10 härga, seejärel asetatakse liha õhukindlalt suletavatesse plekktoosidesse ja saadetakse kõigisse maailma nurkadesse.

«Birževõje Vedomosti», 1870

TÄHELEPANU, PILDISTANI

Keegi hr. Dubrogni tegi leiutise, mis toob kaasa tõelise pöörde fotograafiakunstis. Kui kasutada tema leiutatud aparaati — väikest neljakandilist kasti ja selles paiknevaid fotograafialaboratooriumiseadmeid —, pole vaja ei pimedat tuba, metallvanni, loputamist ega reaktiive. Leiutaja soov oli aidata lihtinimesi fotograafiakunstis, mida

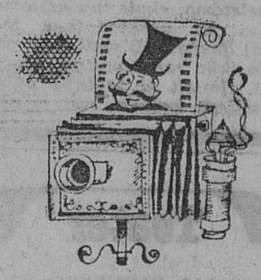

seni peeti töösturite monopoliks. Selle aparaadi abil saadavad fotograafilised tõmmised rahuldavad igas mõttes, peaasi on teda üpris lihtne käsitseda.

«Birževõje Vedomosti», 1865

Koostanud
VÄINO KÕRGE

Rahutu olukord Lõuna-Liibanonis

BEIRUT, 3. 5. (TASS). Iisraeli okupatsiooni püsimise tõttu Lõuna-Liibanonis ning Iisraeli visa soovi pärast mitte täita ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni nr. 425, on olukord Liibanonis endiselt pingeline. Eile tungis Iisraeli patrull ÜRO rahukaitsejõudude vastutegevusest hoolimata Kfar-Šuba külla. Mitu tundi tulistati suurtükkidest Burguzi küla. Kogu eilse päeva vältel lendasid Iisraeli sõjalennukid mitmel korral Bekaa oru ja Ida-Arkubi kohal, Iisraeli sõjalaevad aga viibisid pidevalt Liibanoni territooriaalvetes Tyrose linna lähedal.

Liibanoni välisminister F. Butros ütles intervjuus ajakirjanikele, et Liibanon taotleb Iisraeli vägede täielikku väljaviimist kõigilt okupeeritud aladelt Liibanonis.

ALDO SANTINI 2.

«GUERNICA» jätkab võitlust

HETK ON SAABUNUD

Kõigepealt üüris Picasso avara töötoa Grand Augustini tänav 7. Seda endist leivaladu XVI sajandist pärit hoone teisel korrusel hüüdsid pariislased Barrault' laoks — kuulsa teatrirežissööri järgi, kes oli siin oma trupiga harjutamas käinud. Picasso kolis Grand Augustini tänavasse 1937. aasta jaanuaris. Näituse avamine oli määratud juuli uule. Kuu möödus kuu järel, kuid kunstnik ei söandanud ikka veel asuda hiigelsuure pannoo juurde (7,8×3,5 m). Näituse organiseerijad kiirustasid tagant, Picasso manitses neid aina kannatlikkusele. «Õige hetk ei ole veel saabunud,» ütles ta.

29. aprillil sai Pariis teada Guernica tragöödiast. Linn, mida baskid pidasid pühaks, oli natside pommidest maa pealt pühitud.

Hetk oli saabunud, koletis oli end ilmutanud.

1. mail tegi kunstnik esimesed kavandid.

...Surmavalt haavatud hobune. Tema pärani suust tuleb südantlõhestav hirnatus. Härg. Naine, lamp käes, aknast paistmas...

Kümme päeva hiljem seadis Picasso lõuendi stuudio seinale. Sein polnud kolme meetritki kõrge, seepärast tuli lõuend asetada kaldu. Ta maalis toolil seistes, kasutades pintsleid, mis pigem sobisid maalritööks.

Picasso oli sel ajal viiekümne kuuene. Ta oli õitsvas loomeeas. Tema naine Dina, elukutselt fotograaf, on maali sünniprotsessi fikseerinud dokumentaalse täpsusega.

Picasso töötas ainult öösiti. Kunstlik valgus aitas tal tragöödiat teravamalt tunnetada. Lõplik idee ei selginenud kohe, Picasso muutis seda mitut puhku. Lõpuks jäid lõuendile järgmised kujundid: hobune, härg, surmaga heitlev sõdur, surnud last kandev naine, naine lambiga, kukkuv naine, jalgu järel vedav naine. Nende poosid, žestid, figuurid on lõpmata erisugused.

Näiteks sõjamees. Esimestes visandites tõstab ta rusikas käe — vabariiklaste tervitus. Järgmistel visanditel on tal vasakus käes peotäis teri, paremas murtud mõõk. Lõpuks näeme teda maas, käed välja sirutatud, tema keha otsekui moodustab klassikalise frontooni kolmnurga. Picasso sõber, inglise kunstiteadlane Penrouse kirjutab, et «Guernica» rangelt geomeetriline ülesehitus ja teravad valguse-varju kontrastid rõhutavad ootamatust õhurünnakust tingitud kaose tunnetust.

Juuni viimastel päevadel pandi lõuend välja Hispaania paviljonis. Näitusekülastajate reageering oli sügavalt poliitiline: parempoolsed laitsid, pahempoolsed ülistasid. Alles hulk aega hiljem tunnustati «Guernicat» kui ülima traagika avaldust nüüdiskunstis.

RÄNNAK SÕJAEELSES EUROOPAS

Kunstnik ise näituse avamisel ei viibinud, ka ei kohtunud ta kriitikutega, kes üksteise võidu arutlesid eri figuuride allegoorilise mõtte üle ja terve kompositsiooni üle. Vaieldamatult on «Guernica» läbinisti sümboolne. Kuid Picasso hoiatas, et püüd «kaevuda tõeni» võib uurijat eesmärgist aiva kaugemale viia. Aastaid hiljem, 1945, ütles ta kellelegi ajakirjanikule möödaminnes: «Ei, härg ei kujuta fašismi, ta kujutab sünktumedaid jõude. Hobune sümboliseerib rahvast. «Guernica» on sümbolistlik maal, proovisin lahendada üldinimlikku probleemi kujutava kunsti vahenditega. Püüdsin edasi anda mitte ainult ühe sündmuse õudust, vaid kogu maailma tragöödiat.»

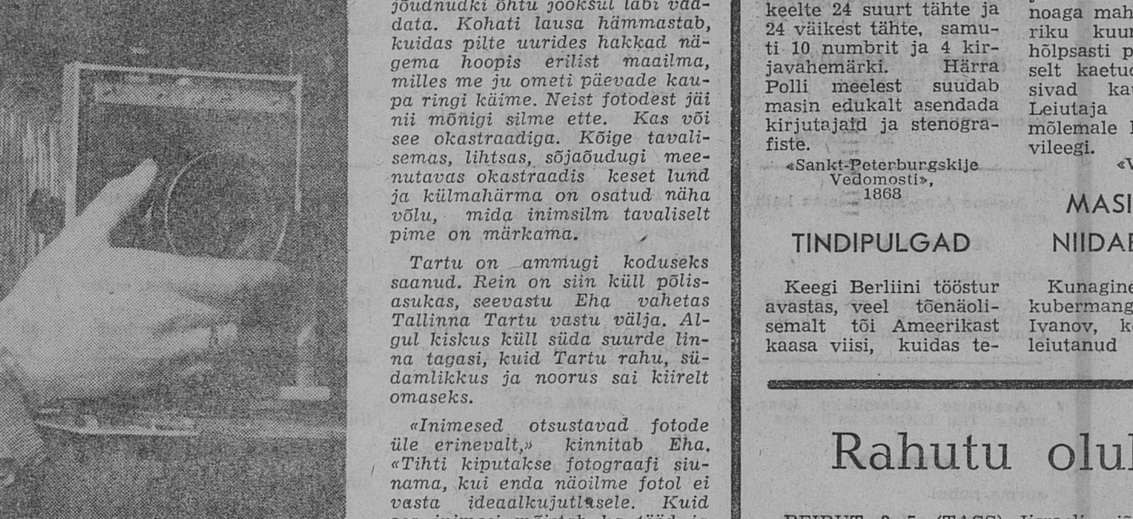

Pablo Picasso. Guernica. 1937.

Pariisi maailmanäituse lõppedes pandi «Guernica» 1938. aastal koos kõigi eskiiside ja visanditega välja Norras. Pärast Oslot seisis marsruudis London. Selleks ajaks oli Hitler hõivanud Austria ning valmistus alla kugistama Tšehhoslovakkiat. Sõjaohust kohutatud Euroopa värises kui haavaleht. Londonlased kaevasid parkidesse kaevikuid, valmistusid haiglaid evakueerima.

Picassolt küsiti, kas ta peab otstarbekaks oma lõuendit nii äreval ajal Londonis välja panna. Kunstnik leidis, et see on ainuõige tegu, sest «Guernica» peab suunama inimeste tähelepanu sõja koletislikkusele.

Londonis eksponeeriti maali kahel korral. Esimest puhku oli ta väljas ühes East Endi pildigaleriis. Galeriis oli kaks kõrvuti paiknevat saali. Suurema olid üürinud Franco pooldajad, kes olid seal välja pannud natsionalistide «ametliku maalikunstniku» Zuloaga teosed. Külastajad boikoteerisid seda saali. Hitleri sünge vari oli juba Londoni kohale laskunud ning õigusega samastasid inglased *caudillo*'t füüreriga.

Hiljem saadeti «Guernica» Leedsi, seejärel Liverpooli ning lõpuks New Yorki Moodsa Kunsti Muuseumi.

Teine maailmasõda oli alanud. Picasso andis meelsasti nõusoleku maali jätmiseks ookeani taha. Seal on ta nüüd olnud juba peaaegu nelikümmend aastat, välja arvatud mõni kuu 1955-ndal, millal ta toodi Euroopasse Pariisi näitusele.

Kui sakslased Pariisi okupeerisid, jäi Picasso oma ateljeesse Grand Augustini tänavas. Mitugi korda otsis gestaapo ateljee läbi, sageli ilmusid sinna natslikud ohvitserid. Iga kord võttis kunstnik nad vastu vankumatu rahuga ning ulatas hüvastijätuks «Guernica» reproduktsiooniga postkaardid. Kord küsis keegi ooberst: «Ons see teie töö?» — «Ei, teie oma!» kõlas vastuseks.

Nädalalehest «Za Rubežom» (nr. 18, 1978)

ILME REBANE

Vaata kööki!

Hemingway on juba ammu kõrva taha ja siis ka kirja pannud eestlastest ajakirjanike rohkuse. Meie ajakirjanduslembuse kohta võib tähelepanekuid teha tänaseni, iseäranis suviti, ülikooli sisseastumiseksamite aegu. Kui homme näiteks hakata raekoja nurga juures ajakirjanikudiplomeid müüma, oleks sellel äril kindlasti tohutu menu. Kõigepealt teeksid ilmselt kaupa need, kes sisseastumiskonkursiga ülikooli «žurnakate» seast välja jäetud, seejärel teised, ja kui on veel niisugune nipp juures, et koos diplomiga pakitakse paberisse ka kokku-lahku kirjutamise ja komade panemise oskus, siis ülejäänud.

Miks mitte. Kuigi mõni kibestunud sell võib hakata käima mööda järjekorda ostuõhinat jahutamas, et nii ja naa, uurimused näitavad ajakirjanikele alla keskmise eluiga. Laupäevad-pühapäevad pole tolle ameti pidajail kaugeltki kõik priid. Üle kahe nädala kükita poole ööni toimetuses ja otsi järgmise päeva lehest trükivigu. Redigeerimine ehk lugude ilmutamiskõlblikuks kõpitsemine, see on mõnikord lausa pool enesetappu. Faktide kontrollimine ja ülekontrollimine, vastutamine iga sõna, numbri ning protsendi eest, mis paberile paned. Siis helistad ja helistad ja ajad (vahelduva eduga) joonde võõraid muresid alates ummistunud torustike puhastamisest, prügiveost ja katusepaikamisest ning lõpetades praakkingade ümbervahetamisega uute vastu või mõnes asutuses õigeaegse palgamaksmise organiseerimisega. Juhtub aga tehisveeuputus ähvardama su enda apartementi, pead telefonitoru haaramise ja teistegi aktsioonidega ettevaatlik olema, et keegi ei saaks sulle nina peale visata ametiseisundi ärakasutamist või töötõendiga vehkimist.

Ja nii edasi ja nii edasi räägiks mõni kibestunud sell seal raekoja nurgal sabasseisjatele. Mõni teine räägiks küll hoopis midagi naljakamat. Või vähemalt huvitavamat. Näiteks, kuidas toimetusse tuli vanapapi, kepp käes, kott kaenla all ja kotis igavene lasu pabereid. Panime papi tugitooli istuma. Istus.

«Ma kõnele teile, kuis tuu asi õigede om.»

Kõneles. Meie kuulasime. Näitas oma dokumente. Meie vaatasime. Majaraamat oli, pass ja pensionitunnistus oli, ajaleheväljalõiked olid, vana piimaraamat oli, ja veel üht-teist.

«Mes nüüd sõs tettä?» küsis papi lõpuks.

Meie arvates polnud siin midagi teha, kõik oli korras nagu peab, pitsat all ja puha. Nii ütlesimegi. Aga papi võttis oma paberid, hakkas neid jälle hunnikust teise tõstma ja otsast pihta seletama, «kuis tuu asi om».

Kui ta ükskord (s.o. teine kord) lõpetas, oli meil talle pakkuda ikka sama vastus, mis ennegi. Ilmselt ei tahtnud külaline sellega leppida, sest ta alustas oma pikka-laia seletust kolmandat korda, laskmata end karvavõrdki häirida meie vahelehüüetest, et kellelgi pole üldse pähegi tulnud talt lehma karjamaad käest ära võtta.

Vahepeal helistas Stepan (perekonnanimi Karja) igaks juhuks ka kolhoosi, kus pitsatiga paber ja meie versioon raudselt kinnitust leidsid. Nii me papile ütlesimegi, mille peale ta oma looga neljandale ringile läks. Seekord esitas ta siiski tunduvalt lühema käsitluse, kuid lõpp oli sama: «Mes nüüd sõs tettä?»

«Mida te siis tahaksite teha?» «Mise?»

«Mida te siis tahaksite teha, taevas hoidku?»

«Oot, ma kõnele, kuis tuu asi om.»

Ausalt öelda oleksime juba ise võinud pajatada, kui vana ja kui hää lehm on Maasik, mitu liitrit ta päevas piima annab, mis kell ja kust kuhu sõidab piimaauto ja üldse. Sellepärast võtsime nüüd vanapapi maharahustamise ette tõsisemalt ja sisendavamalt. Aga ei midagi.

«Järsku ta lihtsalt ei kuule hästi,» arvasime viimases hädas ja keerasime oma argumente kord korralt valjemaks. Aga ei midagi — «Tuu asi om nõndamoodu, et ...»

«Kurt nagu jah,» ütles Stepan, «peaks tema poole vist kirjalikult pöörduma.» Aga igaks juhuks üritas Stepan end veel maksimaalvõimsusel kuuldavaks teha ... mille peale vanapapi tugitoolist kärmelt üles hüppas ja end teele sättima asus:

«Ah vai nii! Vai inemese päälе rüükma.»

Lõpliku paugu saime veel ukse vahelt:

«Olõ ei tan määnestki kõrda. Mutku nämmutase ütte ja samma, mes ma esiki joba tiiä.»

Toimetusest pahaselt lahkuv külastaja pole üldiselt kuigi positiivne näitaja, aga ega pahane tulijagi head tähenda. Paar kuud tagasi sisenes naisterahvas, kes nõudis, et talle näidataks «Herilases» ilmunud humoreski autorit.

Soov tundus kahtlane, sest on tähelepanekuid, et kui meilt mõne loo autorit taga nõutakse, siis kaugeltki mitte tunnustuse avaldamiseks. Aga humoresk oli olnud, nagu me ütleme, ebakonkreetne, otsese aadressita. Juttu oli seal rahust ja vaikusest ning sellest, kuidas mõned tüübid seda kisamise, kraaklemise ja raadiokräuksutamisega rikuvad.

«Kus on see mees, kes kirjutas, et ma klohmin oma abikaasat, nii et maja väriseb, kui ta purjuspäi koju tuleb? Kes lubas tal mind niimoodi avalikult naerualuseks teha?» nõudis naisterahvas ja vastuseks võis üksnes käsi laiutada: «Teid pole ju keegi puudutanud. Lugege veel kord ja veenduge, humoreskis pole konkreetset tegevuskohta ja konkreetseid tegelasi. Juhan Juurikas, Karla Kruusakäkk, Silvi Sinikas — niisugused nimed Voldemar Voodilina stiilis on autori fantaasia vili, et panna selle või tolle inimtüübi üldistusele pähe suupärane müts. Voldemar Voodilina kui niisugust pole olemas, küll aga võib mõnest inimesest leida midagi voldemarvoodilinalikku.»

Ja samas vaimus argumente edasi, kuni naisterahvas kõik selle vaeva pea peale keeras, teatades, et üldistused üldistusteks, aga kes lubab seda teha tema nime kasutades. Mis sa kostad — tuli välja, tal oligi juhtumisi täpselt niisugune nimi, mille väljamõtlemiseks humoreskide autorid teinekord vaata et kaks tundi kulutavad. Piinlik situatsioon, millest väljatulemiseks tuli vabanduste saatel kiiresti plaati vahetada. Pardon, eksitus. «Veike nali». Juhus. Juhuslik kokkulangevus. Ilmne arusaamatus. Südamlik kahetsus. Ja need teised sõnad.

Aga rahustatav ei tahtnud kuidagi nõusse jääda, tema kahtlustas mingit alatut kättemaksu. Sai siis humoreski kirjutaja, vana autori aumehelikkuse eest ägedasti vastutatud, seda enam, et ta elab Tallinnas ja pole siinseid rahurikkujaid ilmselt uneski näinud.

«Te ütlete siis, et lehes polnud juttu meie perekonnast?»

«Selge see.»

«Aga naabrid naeravad ikkagi ja näitavad näpuga. Kas ei saaks õiendust ilmutada, et see lugu ei käinud meie kohta?»

«Mismoodi seda sõnastada? Kukub veidi imelik välja, kui kirjutada: «Õiendus. Laupäevases «Herilases» kirjeldatud öörahurikkumisi N. N. perekonnas palutakse mitte seostada N. N. perekonnaga, kes elab seal ja seal ja öörahu ei riku.» Või kuidas?»

«Ei, ei, niimoodi küll mitte,» ehmatas õiendusetahtja. «Eks meil ole vahel ikka natuke kõvemaks ütlemiseks läinud küll, kui mees palgapäeval kojutulekuga hilja peale jääb ...»

Pärast seda oli talle juba võrdlemisi lihtne selgeks teha, kuidas kõige kasulikumalt suhtuda nii huumorisse kui ka naabritesse.

Sääraseid lugusid räägiksin mina seal raekoja juures ajakirjanikudiplomi sabas seisjatele. Neid lugusid juhtub toimetuses peaaegu üle päeva ja peaaegu igasuguseid.

Lehetegija põhipaharetiks peetakse trükiveakuradit. Vahetevahel lipsab ta vahelduse mõttes kohale ilmselt mõne kambajõmmiga. Mis tal viga neid tembutajaid kaasa võtta — kellegi demonoloogi Bodinuse rehkenduse järgi pidavat põrgus pesitsema lisaks 72 kurjusevürstile tervelt 7 405 926 kuradit ja kuradikest. Ja vaat, kui ma olen lõpuks selle Tuglaselt loetud arvuga terve raekoja nurgal seisva saba pahviks löönud, siis laseksin ma hetkelist segadust kasutades endalegi väljaspool järjekorda ühe kaubaartikli sisse pakkida.

Topelt pole kunagi kärisenud. Aga sabasseismiseks ei jagu aega, töö selline.

ANDRUS ESKO

PINGET JÄTKUS VAID NOORTETURNIIRIL

Aleksander Rünga mälestusturniir on väheseid võrkpallivõistlusi, kus tartlased võivad näha kodulinna võistkondi väljastpoolt vabariiki tulnutega jõudu proovimas. Viimastel aastatel on saanud tavaks korraldada mälestusvõistluste raames kaks turniiri: noortele (B-klassi tüdrukud ja poisid) ning täiskasvanutele (mehed ja naised). Turniiri vajalikkuses pole kahtlust. Küsimus on vaid selles, kuidas korraldada võistlus nii, et see ka pealtvaatajaile võimalikult palju pakuks. Äsjalõppenud turniir andis selle koha pealt jälle kõneainet.

Noorteturniiri korraldamisega erilisi raskusi pole olnud, Tartusse võistlema tulla soovijaid on alati jätkunud. Selgi korral olid kohal alatised võistluspartnerid Moskvast, Leningradist, Kiievist, Kaunasest, Tallinnast ja Viljandist. Mängud olid tasavägised ja huvitavad. Omamoodi karastuseks sai noorteturniir ka noortele kohtunikele.

Täiskasvanute kokkusaamine on raskem, peapõhjuseks võistluskalendri tihedus. Sel põhjusel jäi nägemata naiskondade mäng: samal ajal peeti Eesti suvespartakiaadi võrkpallivõistluste alagrupiturniirid, millest võtavad osa mõlema Tartu kõrgkooli esindused. Meeste turniir jäi poolikuks: TRÜ-le ja EPA-le pakkus konkurentsi vaid Leningradi lennundusinstituudi meeskond. Lausa kaheteistkümnendal tunnil ütlesid ära Moskva ülikooli (mullune võitja) ja Läti Põllumajanduse Akadeemia meeskonnad. Lätlased põhjendasid eemalejäämist muudatustega oma vabariigi meistrivõistluste kalenderplaanis, moskvalaste ja kuuendana kutsutud Rostovi ASK tulemata jäämise kohta pole täpsemaid teateid tulnud. Korraldajaid süüdistada pole põhjust, sest turniiri aeg on juba aastaid sama ning külalistele mitu kuud ette teada antud. Rohkem oleks ehk vaja teha turniiri maine tõstmiseks. Pealtvaatajad on huvitatud mängudest tugevate võistkondade vahel. Edaspidi peaks eesmärgiks seadma külla kutsuda paar üleliiduliselt tuntud kollektiivi ja mõned Eesti paremad võistkonnad. Konkurentsi tihendamiseks tuleks neile vastu panna mitte TRÜ ja EPA võistkond, vaid kahe kõrgkooli mängijaist koostatud Tartu koondis.

Meeskond oleks meil siis igal juhul tugevam, lootustandvaid noori õpib mõlemas kõrgkoolis. Andres Toode (EPA) ja Vallo Järv (TRÜ) tulid «Kalevi» järelkasvumeeskonna koosseisus mõned kuud tagasi üleliiduliseks ametiühingute juunioride meistriks, Urmas Saar (TRÜ) ja Olavi Jõesaar (EPA) mängisid kaasa «Kalevi» dublantmeeskonnas NSV Liidu kõrgliiga meistrivõistlustel (teatavasti sai meeskond seal tubli viienda koha). EPA meeskonnas on Jõesaar ja Toode head sidemängijad (TRÜ-l seda pole), pole aga silmapaistvate võimetega ründajat. Seepärast võtavad nii Toode kui Jõesaar rünnakuraskuse tihti enda kanda, ja üsna edukalt. (Mõned nädalad tagasi lõppenud EPA karikaturniiril polnud harvad need korrad, kui 185 cm pikkune hea hüppevõimega A. Toode palli üle Vinni meeskonna blokeerijate käte põrandale saatis.) V. Järve ja 196 cm pikkuse A. Saare tugevaim külg on seevastu just rünnak. Täit rakendust nende võimed ülikooli meeskonnas ei ole leidnud, sest pole meeskonda kui tervikut, pole kollektiivses mängus nii vajalikku koostööd ega üksteisemõistmist. Ühtse löögivõimelise koondise loomine suurendaks tartlaste võimalusi ka linnavõistlustel Tallinnaga.

Nüüd A. Rünga mälestusvõistlustest. Meeskonnad selgitasid võitja kaheringilisel turniiril. EPA alistas kahel korral Leningradi lennundusinstituudi ja TRÜ ning tuli esimeseks. Leningradlased jäid mõlemas mängus alla ka TRÜ-le. Pinget jätkus siin vaid turniiri avapäevaks, hiljem peletas tahtetu ja loid mäng tribüünilt needki vähesed võrkpallihuvilised, kes võistlust vaatama olid tulnud.

Noorteturniir oli märksa põnevam. Ei mingit jõu kokkuhoidu, ei mingit aukartust tugevamate ees. Palju oli neid mänge, kus võitja selgus alles viiegeimilise võistluse järel. Nii meeskkui naiskondade konkurentsis eeldati Moskva Proletarski rajooni spordikooli (Moskvas tugevuselt teine) võitu, seda juba pealinna võrkpallurite kehalist väljanägemist arvestades. Nii ka läks, kuid võidu tarvis tuli moskvalastel kõik oskused välja panna. Moskva tüdrukud võitsid viiest kohtumisest kolm tulemusega 3:2, teiseks tulnud Tartu alistati 3:1. Kolmandaks jäänud Kaunase tüdrukud kaotasid tartlannadele küll 0:3, kuid ühepoolsest mängust ei saanud siingi juttu olla. Kiievi naiskond, kes mullu oli tüdrukutest parim, pidi seekord rahulduma viienda kohaga.

Tartu poisid seekord esikolmikusse ei pääsenud. Kuuest kohtumisest saadud kaks võitu andsid viienda koha, tahapoole jäid Leningrad ja Kaunas. Põhivõistlus esikoha pärast käis Moskva, Kiievi ja Viljandi vahel. Kui kaks esimest olid vaieldamatud favoriidid, siis viljandlaste edu üllatas. Miks? Pole põhjust kahelda poiste võimekuses, kuid... meeskonda juhendas poiss, kes platsil olijatega peaaegu ühevanune. Jutust selle poisiga, tema nimi on Aavo Moks, selgus: treener Ülo Palk ei saanud Tartusse tulla, sest viibis parajasti vabariigi noortekoondisega võistlusreisil. Särtsaka ja ennastsalgava mänguga alistas Viljandi Tallinna ja Leningradi 3:2, Kaunase, Tartu ja Kiievi 3:0. Esikohamäng Moskvaga oleks äärepealt toonud sensatsiooni. Avageimis asus Moskva küll kindlalt juhtima, kuid siis läksid viljandlased hoogu: 15:13 geimivõidu järel anti pealinlastele teises geimis vaid üks punkt! Kolmandas geimis jõudsid viljandlased 8:13 kaotusseisust isegi matšpallini (14:13). Võidumaitse suus, läks üks viljandlastest servima ja ... pallis auti. Selle geimi kolm viimast punkti läksid vastastele imekähku, niisamuti nagu neljas geimgi — 3:15. Otsustavas geimis kulges (jalgpalliterminoloogiat kasutades) mõlemapoolsete võimalustega mäng seisuni 12:12. Alles nüüd jäi Mulgimaa poiste noor treener taktikalises duellis oma suurte kogemustega vastasele alla, kes oskuslikult vahetusi tehes suretas viljandlaste mänguhoo. Geimi-, mängu- ja turniirivõit kuulus moskvalastele, kullaläikega hõbe Viljandile, kolmas oli Kiiev. See kohtumine pani turniirile ilusa punkti.

Korraldajad tänavad asutusi ja käitisi, kes turniirile auhinnad välja panid: kaubandusvalitsust, katseremonditehast, õlletehast, autoremonditehast, «Sangarit», EPA spordiklubi, nahkgalanteriikombinaadi «Linda» Tartu tsehhi, aparaaditehast, metsamajandit, plastmasstoodete katsetehast, naha- ja jalatsikombinaati, ehitusmaterjalitehast.

VALERI MAKSIMOV

SEDA EI JUHTU IGA PÄEV

VABANDUST, NÄDALAPÄEV VALE!

Friedebert Tuglas on kirjutanud, et suur osa inimesi mõtleb laiguliselt. Laigutine on tihtipeale ka inimeste tähelepanu, ajalehetegijate oma samuti ning hilisõhtu- ja öötundidel eriti. Aga just neil tundidel tehakse toimetustes ja trükikodades üht üpris tüütut tööd: korjatakse järgmise päeva lehest välja kõikvõimalikke näpuvigu. Autorite omi ja masinal ümberkirjutajate omi ja tinaridadesse ladujate omi — ikka on mõni sõna või nimi või arv kuidagipidi viltu läinud. Ju sellesama laigutise tähelepanu pärast.

Veaotsijatelgi pole alati laustähelepanu. Näiteks «kolmapäev, 4. mai», mis on tegelikult täitsa haruldane viga. Püüame vaadata, kuidas ta eilsesse lehte tuli. Lehetegija peab kirjutades (lugedes, ladudes) olema päeva võrra kalendrist ees, sest täna tehtav leht ilmub homme ja homme on ta kõigis ajamärkides mitte eilne, vaid tänane ajaleht (täna = homme). Lihtne ja igapäevane asi, aga juba esimeses seletuslauses läks keeruliseks. Ja nii juhtus see, mida ei juhtu iga päev. Eile hommikul vastas pool toimetust järelepärimistele kalendri küsimuses:

«Jah, täna on neljapäev ...»

Umbes lõunaks oli see töö tehtud.

UNO LEHEPUU

PIIMATOODANG

21.—30. aprillini

	Majand	Lehma kohta päevas (kg)	Võrreldes eelmise dekaadiga	Võrreldes eelmise aastaga
1.	Luunja	14,0	+0,3	+0,2
2.	Konguta	13,6	+0,3	+0,4
3.	Ülenurme	13,0	+0,5	+0,7
4.	Lenini-nim.	12,9	+0,9	+0,1
5.	Kingissepa-nim.	12,6	x	—0,5
6.	Sootaga	12,6	—0,2	—0,2
7.	Koosa	12,0	+0,3	+0,6
8.	Härma-nim.	11,7	+0,2	+1,0
9.	Tartu	11,4	+0,4	—0,7
10.	«Avangard»	11,4	+0,4	—0,3
11.	Kambja	11,3	x	x
12.	Laeva	11,2	+0,2	—0,3
13.	«Rahvaste Sõprus»	11,0	+0,5	+1,0
14.	Elva	10,9	+0,2	—0,1
15.	Emajõe	10,8	+0,3	—0,4
16.	Alatskivi	10,4	+0,2	—0,5
17.	Vara	10,3	+0,2	+0,6
18.	Kuuste	10,1	+0,2	—0,7
19.	Võnnu	10,0	x	—0,8
20.	Rõngu	9,3	+0,4	—1,0
21.	Nõo	9,3	+0,3	+0,3
22.	Puhja	8,8	+0,7	—1,3
	Rajoon	11,4	+0,3	—0,1

Põllumajandusvalitsus

Teadaanded

PÜHADE EEL JA AJAL

TARTU TARBIJATE KOOPERATIIV:

6. mail kinni Vorbuse, Laeva, Siniküla, Lähte, Rahinge, Vasula, Igavere, Vara, Väägvere, Emajõe, Pilka, Haaslava, Uniküla, Rebase, Ropka, Nõgiaru, Kasepää, Võnnu, Lääniste, Järvselja, Aravu, Mehikoorma, Laane, Meerapalu, Piirissaare ja Mäksa kauplus.

7. ja 9. mail kõik kauplused kinni.

8. mail kõik kauplused lahti.

Kallaste toidukauplus 9. mail lahti 10—14.

Kallaste ja Tartu kaubamaja 7. mail lahti nagu laupäeval, 8. ja 9. mail kinni.

TARTU KAUBANDUSVALITSUSE TOIDUKAUPLUSED:

6. mail kõigis tavaline tööpäev,

7. mail kõik lahti 18-ni,

8. ja 9. mail kõik pühapäeviti töötavad kauplused lahti 15-ni.

Märkused.

«Anne» ja «Emajõe» 9. mail lahti 18-ni.

«Kesklinna» 8. ja 9. mail lahti 18-ni.

«Võru», «Tähe» ja «Tartu» 8. ja 9. mail lahti 15-ni.

Tartu turul ja kaupluses nr. 75 homme, 6. mail tavaline tööpäev, 7. mail lahti 15-ni, 8. ja 9. mail kinni.

TÖÖSTUSKAUPLUSED:

6. mail kõigis tavaline tööpäev, 7. mail kõik lahti nagu laupäeval, 8. ja 9. mail kõik kinni.

*

Gogoli keskraamatukogu ja harukogud on 8. ja 9. mail kinni. 7. mail on lahti lugemissaal.

*

Rong nr. 6396/6395 Petseri — Tartu — Petseri (saabub Tartu 21.58, väljub 23.24) on käigus iga päev 6. maist 9. maini.

Raudtee eelmüügikassa (Võru 14, tel. 05/755-35) on 7., 8. ja 9. mail suletud.

Eelmüügikassa nr. 6 (vaksalis) töötab iga päev 9—19 (9—11 vormistatakse pileteid grupisõitudeks ja kojuviimiseks), lõunavaheaeg 13.30—14.30.

Toimetaja I. RATTUS

Teater

RAT «VANEMUINE»
SUURES MAJAS

Reedel, 5. V kl. 19 **«Matsipreili»**
laup., 6. V kl. 19 **«Coppelia»** asemel **«Külavahelaulud»**. Pääsmed kehtivad.
pühap., 7. V kl. 12 **«Külavahelaulud»**, kl. 19 **«Madame Butterfly»**
esmasp., 8. V kl. 19 **«Lõbus lesk»**
teisip., 9. V kl. 19 **«Pühamast püham»**
kolmap., 10. V kl. 19 **«Jolanthe»**
neljap., 11. V kl. 19 **«Edith Piaf»**

VÄIKESES MAJAS

Laup., 6. V kl. 19 **«Kauka jumal»**
pühap., 7. V kl. 12 **«Kuningatütre sünnipäev»**, kl. 19 **«Mäeotsa Jeppe»**
teisip., 9. V kl. 18 **«Hunt ja seitse kitsetalle»**

KONTSERDISAALIS

Reedel, 5. V kl. 19.30 Eesti NSV rahvakunstniku Hugo Lepnurme **oreliõhtu** *
laup., 6. V kl. 19.30 Olomouci Oldřich Stibori nim. Teatri (Tšehhoslovakkia SV) solistide **kontsert** Kristiina Hoidre (orel) kaastegevusel
pühap., 7. V kl. 19.30 Kristiina Hoidre **oreliõhtu**
* välja müüdud

VILJANDI DRAAMATEATER
«UGALA»
Esmaspäeval, 15. mail kell 19
«VANEMUISE»
VÄIKESES MAJAS
J. S. Stawinski
«ABIELULAHUTUS»
(2 osa)
Kollektiivtellimuste telefon 329-68. Kollektiivpääsmed välja osta 10. maiks. Üksikmüük 11. maist.

ENSV RIIKLIK NUKUTEATER
«VANEMUISE»
VÄIKESES MAJAS
Teisipäeval, 16. mail kell 11
Mati Unt
Rein Agur
«PUNAMÜTSIKE»
Nukunäidend 2 vaatuses

Kolmapäeval, 17. mail kell 11 ja 14
«INIMESE JALGEDES»
R. Aguri 2-vaatuseline kompositsioon A. H. Tammsaare novellide ja miniatuuride ainetel.
Kollektiivtellimuste telefon 329-68. Kollektiivpääsmed välja osta 11. mail. Üksikmüük 12. maist.

Kontsert

TRÜ AULAS
Laupäeval, 6. mail kell 19
Tartu Kultuurihoone rahvakollektiivi nimetusega puhkpilliorkestri 30. aastapäeva KONTSERT
Kaastegev Eesti NSV teeneline kunstnik **Artur Rinne**
Eelmüük kultuurihoone raamatupidamistoas (Hariduse 2, õue kaudu) 10—17 ja TRÜ peahoones tund enne kontserti.

Kino

«EKRAAN» — **«Viimane lask»** (Prantsuse värviline laiaekraaniline seikluslfilm) 10.45, 12.30, 14.15, 16, 17.45, 22. Pikk seanss 19.30: **«Reportaaž Kuubast»** ja **«Viimane lask»**.
«SALUUT» — **«Mimino»** (värviline muusikaline naljafilm) 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22. Alates laupäevast **«Asja»** («Lenfilmi» värvifilm) 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22.
«KOMSOMOL» — **«Provintsiarst»** (Rumeenia) 12.30, 14.15, 16, 17.45, 22. Pikk seanss 19.30: **«Kummalise maailma saladused»** ja **«Provintsiarst»**. Alates laupäevast **«Mõnikord meenuta»** (värviline laiekraanifilm) 11, 12.50, 14.40, 16.30, 18.20, 20.10, 22.
«VARIA» — **«Moodne muinasjutt»** («Mosfilmi» — Rumeenia — Prantsuse värviline laiekraanifilm) 16, 17.50, 19.40, 21.30.

Seda ja teist

KULTUURIHOONE NUKUTEATRIS
7. mail kell 12
J. Jelissejevi muinasjutt
«DOKTOR AI-AI-AI»
Eelmüük kultuurihoone lasteteatris ja raamatupidamistoas tööpäeviti 10—16 ja tund enne etendust kino «Varia» kassas.

NÄDALAVAHETUSEL
KULTUURIHOONES
Täna kell 20
KESKEALISTE TANTSUÕHTU
Orkester «Reede»
*
Laupäeval kell 13
kino «Varia» saalis
filmilektoorium
«PÄEVATEEMADEL»
*
Laupäeval kell 20
KESKEALISTE TANTSUÕHTU
Orkester «Reede»
*
Pühapäeval kell 20
NOORTEÕHTU
Ansambel «Suuk» ja disko
*
Esmaspäeval kell 12
LASTEHOMMIK
Kontsert, mängud ja tantsud
(Noorem koolliga)
*
Esmaspäeval kell 20
KOHVIKKLUBI
Eelmüük kino «Varia» kassas 15—21.
Teisipäeval kell 20
KESKEALISTE PUHKEÕHTU
Ansambel «Suuk»

RAJOONI KULTUURIMAJAS
täna kell 20
DISKO

RAUDTEEKLUBIS
homme kell 20
TANTSUÕHTU
neile, kellel eluaastaid üle 30.
Tööveteranide orkester.

Homme kell 21
ULILA KLUBIS
TANTSUÕHTU
Mängib «Novalis»

Südamlik kaastunne kirurgiaosakonna juhatajale Pavel Jermakoviile ema

MATRONA JERMAKOVA
14. XI 1903
30. IV 1978

kaotuse puhul.

Elva haigla

Jagame Aino Einula leina kalli ema

JEVDOKIA KADASTE

surma puhul.

Aparaaditehase galvaanikud
Ärasaatmine 6. skp. kl. 8.30 Leningradi mnt. 103.

Avaldame südamlikku kaastunnet Tiiu Luigele kalli ema

VEERA NÕU

surma puhul.

Söökla «Võit» töötajad

Mälestame

ELFRIEDE VOITEST

ja avaldame kaastunnet omastele.

Kuuste sovhoos

Matmine täna kell 15 Kambja kalmistule.

Südamlik kaastunne Vaike Raudele perekonnaga kalli ema

NATALIE LIPU

surma puhul.

Kaastöötajad pioneeride majast

Avaldame kaastunnet Elfriede Järvsonile ämm

EMILIE JÄRVSONI

surma puhul.

Kaastöötajad rajooni sanitaar- ja epidemioloogiajaama keskraamatupidamisest

---

Avaldame sügavat kaastunnet Hilda Muttikule ja Linda Savikule kalli õe

JOHANNA LAANEMÄE

surma puhul.
Töökaaslased TRÜ valveosakonnast
Ärasaatmine täna kell 15 Elva-Peedult Nõo surnuaiale.

Meie südamlik kaastunne Helmine Sarapikule ema

ALVIINE LODJA

surma puhul.

Kaastöötajad puu- ja aedviljabaasi juurviljakombinaadist

HELENA JAIK
14. I 1900
30. IV 1978

Sügav kaastunne kaastöötajale Hans Jaigile armsa ema kaotuse puhul.

Ühendatud Katlamajade ja Soojusvõrkude Direktsiooni tootmis-tehniline osakond ja mõõtelaboratoorium
Ärasaatmine 6. mail Vana-Roosa kalmistule.

EMMA SÕOT

Meie südamlik kaastunne Helvi Pullesele ema ja lastele vanaema surma puhul.

Koondise «Elektron» Tartu filiaal

SALME MÄGI
24. XII 1895
29. IV 1978

Mälestame kauaaegset head naabrit ning avaldame südamlikku kaastunnet omastele.
Kesk 13 ja 13a elanikud
Muldasängitamine 6. skp. kl. 12 Raadi surnukambrist samale kalmistule.

Mälestame sügavas kurbuses

LIIDIA VEISSET
23. IV 1900
1. V 1978

Uus 13b elanikud
Matmine täna kell 15 Raadi surnukambrist samale kalmistule.

Avaldame sügavat kaastunnet Elmar Kallasele ema

ARMILDE KALLASE
(sünd. Kõrvel)
17. II 1909
29. IV 1978

surma puhul.
«Almeta» II jaoskond
Matmine 7. skp. kl. 14 Raadi kalmistule.

Avaldame südamlikku kaastunnet Galina Tsvetkovale pojaga

VASSILI TSVETKOVI

surma puhul.

TRÜ Teadusraamatukogu

Avaldame kaastunnet Alla ja Jaak Konsinile äia ja isa

JOHANNES KONSINI

surma puhul.

Tartu Teede Remondi- ja Ehitusvalitsus

Mälestame südamlikku naabrit

JOHANNES KONSINIT
24. II 1915
28. IV 1978

ja avaldame kaastunnet omastele.

Põik 4, 6 ja 8 elanikud

Südamlik kaastunne Marika Uudelepale kalli isa

ALFRED UUDELEPA

surma puhul.

TRÜ farmaatsiaosakonna IV kursus ja juhendaja

Mälestame kauaaegset kaaselanikku

OSVALD VIIRSALU
1. VI 1915
27. IV 1978

Avaldame kaastunnet omastele.
Nõukogude 111a elanikud

PJOTR TSUHNO

Mälestame oma kaastöötajat ja tunneme omastele kaasa.

Restaureerimisvalitsuse Tartu osakond

Avaldame kaastunnet Kalju Kivisalule perekonnaga isa

VOLDEMAR KIVISALU
26. II 1903
27. IV 1978

surma puhul.

Tartu Tarbijate Kooperatiiv

Avaldame südamlikku kaastunnet Paul Ülendile perekonnaga vend

JOHANNES ÜLENDI

surma puhul.

EPA Ülenurme majand

Avaldame südamlikku kaastunnet Elviira Loderauale lastega

ALGUR LODERAUA

surma puhul.

Koosa sovhoosi Luha farmi töötajad

Mälestame endist haridusosakonna juhatajat

ARKADI PÄRTI
21. II 1903
1. V 1978

Rajooni haridusosakond ja ametiühingukomitee
Ärasaatmine 6. skp. kl. 15 Raadi kabelist samale kalmistule.

Mälestame leinas oma aktivisti ja endist revisjonikomisjoni liiget

EDUARD MILJANIT

ning avaldame kaastunnet omastele.

EAMS-i Tartu osakond
Matmine 7. skp. kl. 16 Ropka-Tamme kalmistule.

Avaldame kaastunnet Õiela Verrevile armsa isa

EDUARD VERREVI

surma puhul.

«Vanemuise» solistid ja kontsertmeistrid

Meie kaastunne Antonina Tensonile vend

FJODOR SELEZNJOVI

ootamatu surma puhul.

Kontrollaparatuuritehase katlamaja töötajad

Avaldame südamlikku kaastunnet Eevi Lõhmusele armsa venna

VALERI AVDEJEVI

surma puhul.

Töökaaslased 11. lastepäevakodust

Südamlik kaastunne Ellinor Kiilile ja emale

ERVIN ILVESE

surma puhul.

Alatskivi kultuurimaja rahvamuusikaansambel

Avaldame sügavat kaastunnet Mare Visnapuule ja lastele abikaasa ja isa

TÕNU VISNAPUU
28. IX 1944
30. IV 1978

surma puhul.
Teeninduskombinaadi «Täht» varustusosakond
Matmine 6. skp. kl. 14 Raadi kalmistule.

Mälestame sõbralikku naabrit

TÕNU VISNAPUUD

ning tunneme südamest kaasa lesele ja lastele.

Jalaka 5a ja 7a elanikud

Avaldame sügavat kaastunnet Linda Lukatsile ja tütrele perekonnaga

EDUARD LUKATSI

surma puhul.
Naabrid Ehitaja 4, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21 ja 22
Ärasaatmine 6. skp. kl. 14 Ehitaja 15, matmine kl. 15 Ropka-Tamme kalmistule.

Mälestame kauaaegset töökaaslast

ENDEL JÕNGERIT
9. III 1913
2. V 1978

ja avaldame kaastunnet omastele.
Tartu Teede Remondi- ja Ehitusvalitsuse Elva jaoskonna töötajad
Ärasaatmine 8. skp. kl. 13 Kirepist Rõngu kalmistule.

Avaldame kaastunnet juhataja Selma Astmäele isa

PEETER VARKELI
3. X 1891
3. V 1978

surma puhul.
Kauplus nr. 86
Matmine 7. skp. kl. 14 Ropka-Tamme kalmistule.

Avaldame sügavat kaastunnet Selma Astmäele ja tema perekonnale armsa isa, vanaisa ja äia

PEETER VARKELI

kaotuse puhul.

Kauplus «Taliko» koos filiaalidega

Südamlik kaastunne Darja Tikule perekonnaga õde

JEVPRAKSIJA KRISENTHALI

surma puhul.

Kooperatiivelamu «Kevade» IV sektsioon

„EDASI" toimetus 202 400 Tartu, N. Pirogovi 1. Postkast 63. Telefonid: kirjastus ja kuulutused (kl. 9.30—14) 333-54, vastutav sekretär ja sekretariaat 333-53, kirjadeosakond 330-75 (rajoonitelefon 11-213), uudis- ja parteielu ja propagandaosakond 333-48, kultuuriosakond 329-23, koolide osakond 335-34 (raj. 11-448), tööstusosakond 333-52, põllumajandusosakond 339-01 (raj. 11-214), toimetaja asetäitjad 333-51 ja 338 [illegible] spordiosakond 320-70 (raj. 11-413), ilmub 6 korda nädalas. Tellimishind 50 kopikat kuus. Tiraaž 81 500. Väljaandja kirjastuse «Perioodika» Tartu osakond. Tartus N. Pirogovi 1.
«Эдази» («Вперёд») г. Тарту, Эстонской ССР. Орган Тартуского городского и районного комитета Коммунистической Партии Эстонии и Тартуского городского и районного советов народных депутатов.

«Эдази» («Вперёд»)
Индекс 69841

Hans Heidemanni nim. trükikoda Tartus, Ülikooli 17/19

Tellimine nr. 2150
MB 03917